

r. 1952 p. t. Rachunkowość

BIVRO ORGANIZACJI RACHUNKOWOŚCI

BOR
BIVULETYN

ROK II

1951

NR 12

**P O L S K I E
WYDAWNICTWA
GOSPODARCZE**

TREŚĆ NUMERU:

Nasz bilans	str. 531	Finansowanie inwestycji i kapitalnych remontów	str. 548
ARTYKUŁY — REFERATY — PRZYCZYNKI		Wyjaśnienia zespołów konsultacyjnych	549
O upowszechnienie doświadczeń przodujących działów księgowości	532	WSPÓŁZAWODNICTWO — MECHANIZACJA — RACJONALIZACJA	
P. Wojtyczka — M. Sikora — Usprawniamy księgowość finansową	533	Zastosowanie parawidów do ewidencji materiałów	551
M. Krańska — Obrót towarowy w planie kont dla handlu na r. 1952	535	Usprawniamy analityczną ewidencję towarów	554
M. Mamczarczyk — Plan kosztów własnych	539	KORESPONDENCI PISZA	
MATERIAŁY SZKOLENIOWE		Uproszczona księgowość materiałowa	557
Ekonomiczne podstawy rachunkowości	541	Księgowanie zużycia materiałów biurowych	558
WYTYCZNE — INFORMACJE — WYJAŚNIENIA		Odpowiedzi Redakcji	559
Zamknięcia rachunkowe za r. 1951	543	KRYTYKI I RECENZJE	
Wyjaśnienia w sprawie zmian strukturalno-organizacyjnych na rok 1952	546	M. Bakanow — Analiza bilansu i sprawozdań części przedsiębiorstw handlowych	560
Księgowanie zużycia przedmiotów nietrwałych	548		
Uproszczenia w księgowości materiałowej	548		

Ustawodawstwo — Przepisy — Rozporządzenia

Dziennik Ustaw RP

Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 29.9.1951 r. określające kompetencje władz naczelnych w sprawach zaopatrzeń i zasiłków (Nr 51, poz. 364).

Monitor Polski — Część A

Zarządzenie Ministra Handlu Wewnętrznego z dn. 26.8.1951 r. w sprawie finansowania jednostek zbytu w zakresie upłynnienia remanentów (Nr A-84, poz. 1156).

Jednostkom zbytu central handlowych banki finansujące ich działalność udzielać będą kredytu specjalnego na sfinansowanie zakupów pochodzących z akcji upłynnienia remanentów materiałów zaopatrzeniowych w urzędach, instytucjach i przedsiębiorstwach państwowych.

Uchwała Nr 651 Prezydium Rządu z dn. 15.9.1951 r. w sprawie dodatkowego pokrycia ze środków inwestycyjnych niektórych faktur i rozliczeń dotyczących planu inwestycyjnego 1950 r., a nie złożonych w bankach finansujących inwestycje w terminach ustalonych dla rozliczeń z planem inwestycyjnym na rok 1950 (Nr A-85, poz. 1168).

Zarządzenie Ministra Finansów z dn. 25.8.1951 r. w sprawie finansowania zadań budżetowych (Nr A-85, poz. 1169).

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG i Ministra Finansów z dn. 19.9.1951 r. w sprawie zasad ubezpieczenia mienia w transporcie krajowym przez jednostki gospodarki społecznej (Nr A-86, poz. 1182).

Jednostki gospodarki społecznej mają obowiązek ubezpieczać w transporcie wszelkie mienie z wyjątkiem przedmiotów, których uszkodzenie w czasie transportu jest mało prawdopodobne i których wykazy ustala ministerstwa dla podległych jednostek.

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG z dn. 28.9.1951 r. w sprawie zasad tworzenia oddziałów zaopatrzenia robotniczego oraz ich organizacji (Nr A-87, poz. 1203).

W zakładach przemysłu kluczowego, zatrudniających ponad 1000 pracowników lub położonych z dala od ośrodków zaopatrzenia, mogą być tworzone Oddziały Zaopatrzenia Robotniczego (OZR). OZR stanowią odrębne komórki organizacyjne, prowadzone na wewnętrznym pełnym rozrachunku gospodarczym. Koszty prowadzenia OZR pokrywane są z ich wpływów. Środki finansowe na pokrycie wydatków inwestycyjnych powinny być objęte planem inwestycyjnym poszczególnych OZR. Kredyty rozruchowe przydzielone będą przez NBP.

Uchwała Nr 521 Prezydium Rządu z dn. 1.8.1951 r. w sprawie zastosowania wyjątkowych zasad bilansowania w niektórych przedsiębiorstwach podległych Mi-

nisterstwu Handlu Wewnętrznego oraz Centralnemu Urzędowi Skupu i Kontraktacji (Nr A-89, poz. 1224).

Zarządzenie Ministra Finansów z dn. 19.9.1951 r. w sprawie przedłużenia terminu rejestracji w bankach należności z tytułu wykonania robót budowlanych i montażowych w latach 1944 — 1949 oraz kosztów odbioru tych robót (Nr A-89, poz. 1226).

Zarządzenie Ministra Finansów z dn. 26.9.1951 r. w sprawie rozliczeń za dostawy i usługi z jednostkami budżetowymi (Nr A-90, poz. 1239).

Umowy (zamówienia) na dostawy lub usługi, które obciążają kredyty budżetowe, powinny być zawierane przez jednostki budżetowe z takim wyliczeniem czasu, aby, wykonanie zamówień i opłacenie ich mogło nastąpić w tym samym okresie budżetowym.

Zarządzenie Ministra Finansów z dn. 4.10.1951 r. w sprawie zasad przeprowadzania inwentaryzacji (Nr A-90, poz. 1240).

Dotyczy przedsiębiorstw działających na zasadach rozrachunku gospodarczego. Przepisy ogólne. Odpisywanie niedoborów i użyłków. Wycena składników majątkowych. Załącznik: instrukcja (ramowa) w sprawie przeprowadzenia inwentaryzacji.

Zarządzenie Ministra Finansów z dn. 10.10.1951 r. w sprawie rozliczeń ZUS z jednostkami budżetowymi (Nr A-90, poz. 1241).

Wzajemne zobowiązania i wierzytelności jednostek budżetowych i ZUS z tytułu składek i innych świadczeń pieniężnych, dotyczące lat do roku 1950 włącznie, podlegają wzajemnemu skreśleniu.

Uchwała Nr 709 Prezydium Rządu z dn. 13.10.1951 r. w sprawie odbywania i finansowania praktyk zawodowych uczniów szkół zawodowych oraz praktyk wაკacyjnych i dyplomowych studentów wyższych uczelni w 1952 r. (Nr A-91, poz. 1254).

Praktyki finansowane będą wyłącznie z budżetu szkół i wyższych uczelni, przydzielających praktyki.

Zarządzenie Ministra Finansów z dn. 13.10.1951 r. w sprawie sposobu i zasad pokrywania odszkodowania za przymusowo wykupione nieczynne maszyny przemysłowe (Nr A-91, poz. 1260).

Biuletyn PKPG

Pismo okólne PKPG — Dep. Budownictwa z dn. 21.9.1951 r. w sprawie finansowania budowy baraków na kwatery zbiorowe dla robotników budowlanych (Nr 26, poz. 280).

Dziennik Urzędowy Min. Finansów

Okólnik Min. Finansów z dn. 20.8.1951 r. w sprawie zmian w przepisach o podatku od wynagrodzeń (Nr 19, poz. 68).

BIULETYN

BIURA ORGANIZACJI RACHUNKOWOŚCI

ROK II

WARSZAWA — GRUDZIEŃ 1951

NR 12 (24)

Nasz bilans

Oddając w Wasze ręce, Koledzy, 12 (24) numer Biuletynu BOR zamykamy drugi rok naszej działalności.

Jako księgowi spróbujemy zrobić obrachunek za ten okres; zbilansować nasze aktywa i pasywa, zestawić wkład pracy z osiągniętymi rezultatami.

Wartość każdego bilansu uzależniona jest, jak wiadomo, od terminu jego złożenia oraz od jego jakości.

Jak przedstawia się to zagadnienie na odcinku Biuletynu?

Podobnie jak wielu z Was i my zaczęliśmy od zaletyłości. Druk numeru 1/51 ukończony został w m-cu lutym, a więc z dwumiesięcznym opóźnieniem; Nr 5/51 opuścił drukarnię w maju (jednomiesięczne opóźnienie), Nr 10/51 zaś był gotów we wrześniu, a dotarł do Waszych rąk w pierwszych dniach października. Podobnie zatem jak i większości z Was, udało nam się przyspieszyć termin wykonania prac.

O jakości każdego pisma, a więc i naszego stanowi tematyka i sposób jej ujęcia.

Chcąc pomóc w usprawnianiu gospodarki finansowej Waszych zakładów pracy oraz przyspieszeniu terminów składania i podwyższenia jakości sprawozdań, Redakcja postawiła sobie za zadanie umożliwić Wam stałe pogłębianie wiadomości z zakresu rachunkowości i finansów przez publikacje, poruszające zarówno tematy teoretyczne jak i praktyczne oraz zagadnienia organizacji techniki pracy księgowej.

W ten sposób chcieliśmy i chcemy współdziałać w zorganizowaniu Waszego odcinka pracy, a pośrednio w zwiększaniu rentowności, w obniżaniu kosztów, w lepszym wykorzystywaniu środków trwałych i przyspieszaniu obiegu środków obrotowych Waszych przedsiębiorstw; chcieliśmy i chcemy służyć Wam pomocą w walce o zwiększenie akumulacji i szybsze wykonanie Planu 6-letniego.

Obok zagadnień teorii, a zwłaszcza związków rachunkowości z prawami ekonomii socjalizmu oraz problemów praktyki (m. in. ramowe plany kont 8/9/51, rachunek kosztów 4/51) duży nacisk staraliśmy się kłaść na organizację i technikę prac księgowych, zamieszczając zarówno artykuły z tej dziedziny, jak i instrukcje organizacyjne (np. projekt organizacji księgowości przedsiębiorstw 8/51, zagadnienia organizacji księgowości 5/51, ewidencja towarowa w hurcie 3 i 7/51 itp.).

W pierwszym rzędzie postawiliśmy tu sobie zadanie upowszechniania doświadczeń ZSRR i radzieckiej techniki księgowości (np. dziennikowo-zleceniowy system księgowości — 11/51, ewidencja zapasów bez kartoteki ilościowo-wartościowej — 7/51) jak i rozwiązań stosowanych w państwach demokracji ludowej (CSR — 3/51, NRD — 5/51) oraz w naszych przodujących przedsiębiorstwach (10 — 12/51).

Dział Racjonalizacji, w którym za nieściliśmy szereg opisów, głównie z zakresu uproszczeń ewidencji materiałów i towarów stanowi uzupełnienie tych opracowań.

Jednocześnie informowaliśmy Was nadal — W Dziale Wytyczne — Informacje — Wyjaśnienia — o nowych przepisach księgowych i zarządzeniach, komentując ważniejsze z nich.

Dziś możemy stwierdzić, że dzięki współpracy stale zwiększającego się grona autorów i korespondentów, Biuletyn stopniowo stawał się pośrednikiem, ułatwiającym wymianę poglądów (czego dowodem są m. in. dyskusje na temat skrótów zapisowych czy druków KR) jak i doświadczeń, przyczyniających się do polepszenia metod pracy i skracania terminów sporządzania sprawozdań (np. apel kol. Bielawskiego — 8/51).

Wymienione „aktywa“ bynajmniej nie przestaniają nam naszych, niepokrytych zobowiązań, naszych braków i niedociągnięć, których niestety wciąż jest dużo.

Wprawdzie rozszerzyliśmy naszą tematykę, niemniej niewystarczająco jeszcze uwzględniono w niej potrzeby innych — poza przemysłem i handlem — dziedzin życia gospodarczego; wciąż jeszcze za mało jest artykułów, które pomagałyby głównym księgowym w spełnianiu ich funkcji (umocnieniu stanowiska, rozgraniczeniu kompetencji, zorganizowaniu pracy i szkoleniu podległego personelu); zagadnienie mechanizacji prac rachunkowych i współzawodnictwa pracy nie zostały w ogóle naświetlone; pewne aktualne zagadnienia nie doczekały się narazie w Biuletynie omówienia (np. zasady analizy ekonomicznej), inne poruszone były z opóźnieniem (rachunkowość akcji socjalnej, plan finansowy na r. 1952); w niektórych artykułach zbyt duży nacisk położono na rozwiązania techniczne, w innych za mało praktycznie przedstawiano rozważane zagadnienia.

Co prawda moglibyśmy usprawiedliwić się ograniczonym rozmiarem naszego pisma (mimo przejścia na mniejszy druk i zwiększenia w ten sposób jego objętości); moglibyśmy wskazywać na przeszkody, wynikające z tego, że Biuletyn jest miesięcznikiem, (co w znacznym stopniu utrudnia zamieszczenie najaktualniejszych materiałów) — zdajemy sobie jednak sprawę, że te trudności „obiektywne“ są — przynajmniej częściowo — do pokonania i to właśnie zadanie stawiamy sobie m. in. na rok 1952.

Sporządzenie rachunku wyników naszej działalności jest utrudnione. Wprawdzie nakład Biuletynu, który w r. 1951 z 12.625 egzemplarzy wzrósł do 16.500 egzemplarzy, zdaje się wskazywać na, raczej pozytywną ocenę pisma przez Kolegów, to jednak dla wy-

robienia sobie pełnego poglądu, konieczna jest Wasza wypowiedź.

Dlatego też stawiając sobie ambitne zadanie przybliżenia ośrodków dyspozycyjnych do terenu i ściślej-szego powiązania terenu z władzami nadrzędnymi, by w ten sposób poprzez krytykę i samokrytykę — ujawnić błędy koncepcji i wykonania oraz znajdować drogi naprawy, zwracamy się do Was, Koledzy, z prośbą o wypowiedź:

1. które działy Biuletynu BOR są Wam najbardziej pomocne w pracy (jakie tematy, w jaki sposób ujęte),
2. co Wam się w Biuletynie nie podoba,

3. co chcielibyście widzieć w Biuletynie BOR w r. 1952?

Odpowiedź na te pytania pozwoli nam dostosować do Waszych życzeń i tak już wzbogacony w stosunku do roku 1951 plan tematów na rok przyszły, pozwoli nam zwiększyć przydatność Biuletynu dla Was, pozwoli nam stać się jednym z czynników pomocnych i mobilizujących do wykonania zadań Narodowego Planu Gospodarczego.

Zamykając drugi rok naszej współpracy życzymy Wam, Koledzy, w Nowym Roku dalszej owocnej pracy i osiągnięć we wspólnym dziele budowy podstaw socjalizmu w Polsce, a pokoju na świecie.

REDAKCJA

ARTYKUŁY — REFERATY — PRZYCZYNKI

O upowszechnienie doświadczeń przodujących działów księgowości

Napływ okresowych sprawozdań finansowych, składanych przez jednostki gospodarki narodowej wykazuje w roku bieżącym poprawę w stosunku do lat ubiegłych. Zjawisko to jest szczególnie widoczne w zakresie przedsiębiorstw podległych resortom przemysłowym z Ministerstwem Przemysłu Ciężkiego na czele. Większość centralnych zarządów złożyła swe zbiorcze sprawozdania za III kwartał br. nie tylko w terminie wyznaczonym, ale zdołała uzyskać przyśpieszenie tego terminu, niejednokrotnie powyżej dwu tygodni. Podkreślić należy również poważne osiągnięcia w zakresie dotrzymywania terminów sprawozdawczych przez przedsiębiorstwa podległe innym resortom; niemniej istnieje jeszcze poważna ilość jednostek zalegających ze sprawozdawczością lub składających sprawozdania niekompletne.

Obok wybitnej poprawy terminowości sprawozdań finansowych stwierdzić należy poważny postęp w zakresie kompletności danych sprawozdawczych oraz jakości materiału liczbowego.

Zjawiska powyższe są wynikiem walki podjętej przez ogół księgowych w różnych jednostkach administracji gospodarczej oraz przedsiębiorstwach o terminową, kompletną i dobrą jakościowo sprawozdawczość. Są one rezultatem pracy organizacyjnej w działach księgowych, wynikiem usprawnień pracy, a przede wszystkim współzawodnictwa wewnątrzzakładowego i międzyzakładowego, które zatacza coraz szersze kręgi. Publikowane w miesięczniku „Biuletyn BOR“ przykłady osiągnięć na tym polu, zarówno w przekroju poszczególnych zakładów, jak i branż dowodzą niezbicie, że w drodze właściwej organizacji działów księgowych, ujęcia ich pracy w przemyślane, ściśle harmonogramy, udziału pracowników księgowości we współzawodnictwie socjalistycznym, podejmowaniach zobowiązań indywidualnych i zespołowych za przykładem klasy robotniczej — można nie tylko osiągnąć wyznaczone terminy sprawozdawcze, ale znacznie je skrócić, bez potrzeby pracy dodatkowej w godzinach nadliczbowych, a nawet przy zmniejsze-

niu ilości pracowników. Nasze przodujące przedsiębiorstwa przemysłu elektrotechnicznego, maszynowego, hutniczego, włókienniczego, tytoniowego, górnictwa itd. dają liczne przykłady osiągnięć w zakresie sprawozdawczości, osiągnięć nie do pomyślenia w tej skali jeszcze w ubiegłym roku.

Fakty powyższe, rzecz jasna, są ważne nie tylko z czysto formalnego punktu widzenia złożenia pełnego sprawozdania w terminie. Ich znaczenie decydujące polega na tym, że dzięki wysiłkowi pracowników księgowości dostarczane są na czas dane sprawozdawcze, pozwalające realizować zasady kontroli przebiegu wykonania planu i pogłębionego planowania; możliwą staje się codzienna wytrwała walka o niższe koszty własne, o wykrywanie rezerw i lepsze wykorzystanie środków obrotowych.

Zważywszy powyższe — Resorty winny spopularyzować osiągnięcia podległych zakładów i nadrzędnych jednostek przodujących w zakresie rachunkowości i sprawozdawczości, upowszechniać zabiegi organizacyjne, racjonalizatorskie i nowatorskie oraz formy i zakres pracy, które pozwoliły uzyskać polepszenie terminowości i jakości operatywnej sprawozdawczości okresowej.

Podejmowanej akcji winna towarzyszyć wytężona praca w zakresie usuwania ze sprawozdań wszystkich tych elementów, które powodują ich zniekształcenie. Opublikowane w roku bieżącym uchwały Prezydium Rządu oraz zarządzenia normatywne Ministerstwa Finansów dają pełne podstawy do poprawy jakości materiałów sprawozdawczych. Prawidłowy przebieg prac podejmowanych już obecnie w związku z bilansem rocznym pozwoli niewątpliwie uzyskać sprawozdania za 1951 r. w terminie znacznie skróconym w stosunku do roku ubiegłego.

*

(Wyjątki z pisma okólnego Min. Finansów, Dep. Księgowości Nr KS 12926 /DD/51 z dn. 22 listopada 1951 r.).

P. WOJTYCZKA — M. SIKORA

Usprawniamy księgowość finansową

Począwszy od lipca br. szereg hut z Hutą Pokój na czele skróciło terminy składania sprawozdań miesięcznych o około 13 dni. Środki, dzięki zastosowaniu których udało się osiągnąć te wyniki zwłaszcza w zakresie organizacji rozliczenia kosztów opisali kol. Cop i Setkiewicz (B. BOR nr 10/51).

W uzupełnieniu publikujemy poniżej wypowiedzi kol. Wojtyczki i Sikory z Huty Pokój na temat usprawnień poczynionych w zakresie księgowości finansowej. Charakterystyczne jest przy tym, że drogi wiodące do usprawnień obu tych — zdawałyby się różnych — części księgowości, były takie same.

Są nimi przede wszystkim zorganizowana i kontrolowana planowa praca całego zespołu ze ściśle określonymi, zaterminowanymi obowiązkami grup jak i poszczególnych pracowników oraz stałe podwyższanie kwalifikacji personelu poprzez systematyczne szkolenie wewnętrzne.

Redakcja

Reorganizacja i usprawnienia komórek Działu Księgowości Huty Pokój wprowadzone w poszczególnych ośrodkach pracy pozwoliły skrócić termin sprawozdawczości finansowej za lipiec 1951 r. z 25 na dzień 14 sierpnia 1951 r. Począwszy od miesiąca sierpnia 1951 r. termin złożenia miesięcznego zamknięcia rachunkowego ustalono na dzień 12 każdego miesiąca po miesiącu sprawozdawczym.

Po pokonaniu trudności w zakresie skrócenia terminu obliczenia kosztów własnych do 7 dni po okresie sprawozdawczym, co było możliwe dzięki skoordynowaniu i zharmonizowaniu prac rachunkowo-sprawozdawczych w:

- wydziałach ruchu,
  - księgowości majątku trwałego,
  - księgowości zarobkowej,
  - księgowości materiałowej,
- przystąpiono do analizy i reorganizacji prac księgowości finansowej.

Na pracę tej komórki organizacyjnej składa się:

- dekretowanie dokumentów księgowych,
- księgowanie ich na maszynach księgowych,
- prowadzenie kont rozliczeniowych,
- saldowanie kart kontowych,
- sporządzenie miesięcznego zamknięcia rachunkowego wraz z załącznikami.

Ad 1 Usprawnienie prac księgowości finansowej rozpoczęto od analizy całego materiału księgowego i odpowiedniego jego sklasyfikowania.

Dla usystematyzowania dokumentacji źródłowej wprowadzono następujące dzienniki:

- Symbol 1. — kasowy
- „ 2 — bankowy (NBP)
- „ 3 — zakupu materiałów i towarów
- „ 4 — faktur za świadczenia i usługi
- „ 5 — faktur za roboty kapitalne
- „ 6 — sprzedaży (faktur własnych)
- „ 7 — finansowania inwestycji (Bank Inwestycyjny)
- „ 8 — różnych zaszłości wewnętrznych.

Równocześnie ustalono ściśle terminy nadsyłania dokumentów księgowych do księgowości finansowej.

W szczególności księgowość finansowa otrzymuje:

a) dokumenty kasowe przychodowe:	dzień	godz
z dnia poprzedniego		codziennie 9,00
z ostatniego dnia miesiąca	1 nast. m.	11,00
b) wyciągi i dokumenty bankowe		
NBP i BI (z jednodniowym opóźn.)		codziennie 9,00
z ostatniego dnia miesiąca	2 nast. m.	11,00
c) kopie faktur własnych		codziennie 10,00
z ostatniego dnia miesiąca	4 nast. m.	11,00
d) wewnętrzne dokumenty dot.		
obrotu materiałami,		codziennie 9,00
z tym, że ostatnie wpływają:		
z księgowości środków trwałych	4 nast. m.	7,00
z „ materiałowej	8 nast. m.	15,00
z „ zarobkowej	11 nast. m.	8,00
z „ kosztów własnych	11 nast. m.	8,00
e) faktury obce za materiały i towary		
za świadczone usługi		codziennie 9,00
za roboty kapitalne		„ „

Codziennie do księgowości finansowej wpływają: dowody księgowe i bankowe z Działu Finansowego kopie faktur własnych z Działu Zbytu wewnętrzne dowody materiałowe z komórek rachunk. faktury obce z Biura Poczтового.

W księgowości finansowej dokumenty księgowe są bieżąco dekretowane z tym, iż zmieniono dotychczasowy tok postępowania, przerzucając dekretowanie na wszystkich wykwalifikowanych pracowników spośród personelu księgowego. Dotychczas dekretowaniem dowodów księgowych zajęta była jedna osoba, co opóźniało bieżące zaopatrzenie materiałem księgowym.

Ad 2. Dokumenty księgowe po zadekretowaniu oddawane są do księgowości maszynowej. Księgowanie następuje w dniu ich wpływu, przy czym celem podniesienia wydajności wprowadzono codzienną kontrolę ilości dokonanych przez każdego księgującego zapisów, z równoczesnym przedłożeniem do wglądu i kontroli dzienników. Wprowadzenie bieżącej kontroli pozwoliło zlikwidować istniejące zaległości w księgowaniu, tak że obecnie zapisy w dziennikach prowadzi się na bieżąco. Również nic nie stoi na przeszkodzie równoczesnemu księgowaniu zaszłości miesiąca bie-

żącego i saldowaniu kart kontowych miesiąca sprawozdawczego.

Ad. 3. Pewne trudności zachodzą w prowadzeniu kont odbiorców (gr. 13) i dostawców (gr. 14). Należy podkreślić fakt, że w przedsiębiorstwie o którym mowa znajduje się średnio około 700 kont odbiorców, a liczba kont dostawców waha się między 550 a 650.

Trudności prowadzenia kont odbiorców łatwiej dają się pokonać, gdyż księgowość finansowa otrzymuje na czas do zaksięgowania kopie własnych faktur; natomiast komplikacje występują przeważnie przy fakturach obcych. Faktury naszych dostawców, ze względu na różny ich charakter, dzielimy na:

1. faktury za materiały i towary,
2. faktury za usługi i świadczenia,
3. faktury za roboty kapitalne.

Księgowość finansowa poza innymi dowodami księgowymi dekretuje wszystkie trzy grupy faktur dostawców opatrując je symbolami liczbowymi kont dostawców. Dekretacji tej dokonuje się jednostronnie w ten sposób, że na każdej fakturze wypisuje się liczbowy symbol konta odnośnego dostawcy. Symbole liczbowe kont dostawców wprowadzono w tym celu, aby ograniczyć możliwości błędów spowodowanych księgowaniem na niewłaściwych kontach, o podobnym często brzmieniu. Ten sam symbol liczbowy alfabetycznego indeksu kont dostawców wynika również z karty kontowej dostawcy oraz z zaksięgowanych na danym koncie naszego dostawcy faktur i innych dokumentów księgowych.

Wprowadzenie liczbowych symboli dla kont dostawców przyspiesza również w dużej mierze samo księgowanie na maszynach, gdyż upraszcza i ułatwia księgującemu odszukanie właściwych kart kontowych. Poza tym doprowadziło to również do czystości i przejrzystości prowadzonych kart kontowych, przez wyeliminowanie błędnych zapisów, wymagających częstych przeksięgowania. Dalsze uproszczenia w księgowaniu osiągnięto przez zastosowanie na szeroką skalę skrótów w treści zaksięgowanych zaszłości. O ile dawniej na maszynach osiągnano dziennie średnio około 250 księgowania, to obecnie, po wprowadzeniu uproszczeń, uzyskuje się w tym samym okresie w zależności od charakteru księgowanych zaszłości, około 400 do 500 pozycji księgowych.

(Stosunek czasu zużywanego na odszukanie kart kontowych do czasu potrzebnego na samo księgowanie wyrażał się jak 70 : 30. Po wprowadzeniu usprawnień prac na maszynach stosunek ten wynosi 30 : 70).

Po jednostronnym zadekretowaniu faktur rozdziela się je zależnie od charakteru i oddaje się do księgowania, przy czym:

1. Faktury dostawców za materiały i towary (kl. 3 JPK) księguje się jednostronnie w dzienniku 3 — „zakup“ na szczegółowych kontach dostawców.

Księgowość finansowa podkłada pod kartę kontową 4 karty dziennika z kalką. Po zaksięgowaniu całej strony dziennika zatrzymuje u siebie pierwszą kopię dziennika, zaś z 3 dalszych przebitek dziennika przesyła:

- a) przebitkę 2 do księgowości materiałowej wraz z oryginałami faktur (za pokwitowaniem odbioru na kopii dziennika, pozostającego w księgowości finansowej),
- b) przebitkę 3 do kontroli faktur,
- c) przebitkę 1 do działu finansowego (kredytowego) wraz z kopiami faktur, celem dokonania zapłaty.

Księgowość materiałowa dołącza następnie do faktur oryginały dokumentów „PZ“ i przesyła je do kontroli faktur (za pokwitowaniem na kopii dziennika memoriałowego (zakup) znajdującego się w księgowości materiałowej).

Kontrola faktur po sprawdzeniu zgodności pod względem ilościowym i wartościowym zwraca faktury księgowości finansowej, która zwrot ten poświadcza na kopii dziennika memoriałowego (zakupu) kontroli faktur. Na stwierdzone różnice ilościowe lub wartościowe kontrola faktur wystawia odpowiednie dowody. Dokumenty te przed wysłaniem do dostawcy zapisuje się w specjalnym rejestrze not wychodzących; kopię noty otrzymuje księgowość finansowa do zaksięgowania. Przeciwwstawne księgowanie na kontach rodzajowych klasy 3 JPK następuje na podstawie zbiorczego dokumentu księgowości materiałowej. Księgowość finansowa musi otrzymać ten dokument nie później niż 8 każdego miesiąca za miesiąc ubiegły. Czas obiegu faktur ustalono na 3 dni z tym, iż kierownicy poszczególnych komórek księgowości odpowiedzialni są za dopilnowanie terminów. W ten sposób zapewniona jest bieżąca praca we wszystkich ogniwach księgowości i terminy ustalone przez władze nadrzędne mogą być dotrzymywane w zakresie likwidacji zapłaty, odkładania i przechowywania dokumentów rachunkowych.

2. Faktury za świadczenia i usługi księgowość finansowa również księguje jednostronnie na kontach dostawców w odrębnym dzienniku memoriałowym „4“ — dla „faktur za świadczenia i usługi“. Księgowość finansowa przy księgowaniu tego rodzaju faktur podkłada pod karty kontowe 3 przebitki dziennika z kalką, z czego:

- przebitkę 1 dziennika zatrzymuje u siebie,
- przebitkę 2 dziennika przesyła do kontroli faktur,
- przebitkę 3 dziennika oddaje działowi finansowemu.

Oryginały faktur przesyłane są wydziałom ruchu do akceptacji i oznaczenia symboli stanowisk kosztów.

Poza tym tok postępowania jest ten sam co pod pkt. 1. Przeciwwstawne księgowanie tych faktur następuje po zlikwidowaniu ich przez zainteresowane wydziały ruchu i zwrocie do księgowości finansowej w terminie 3-dniowym.

3. Tok postępowania z fakturami za roboty kapitalne przebiega analogicznie jak w pkt. 2 z tym, iż księgowanie tych faktur następuje w odrębnym dzienniku memoriałowym „5“ — dla „faktur za roboty kapitalne“.

Ad. 4 Po zaksięgowaniu wszystkich operacji księgowość finansowa przystępuje do saldowania kart kontowych na maszynach.

Kolejność saldowania kart kontowych ustalono jak niżej:

Symbole kart klas, lub grupy JPK	Ilość kart kontowych do wysaldowania	Termin (dzień saldowania)	Czas trwania saldowania kart kontowych w godz.
0	60	11	1
10, 11, 12	20	7	0,5
13	700	7 — 8	14
14	600	9	12
15, 16	60	8	1
17	180	10	3,5
18, 19	30	10	0,5
2	20	11	0,5
3	20	10	0,5
4	120	10	2
5, 6	15	11	0,25
7	50	11	1
8	15	11	0,25
9	60	11	1
	1950		38

Ad. 5 Równocześnie z rozpoczęciem saldowania kart kontowych księgowość finansowa przystępuje do sporządzania miesięcznego sprawozdania finansowego.

Przy sporządzaniu bilansu, rachunku wyników i wymaganych załączników stosowana jest zasada, że każdy załącznik opracowany jest przez innego pracownika.

Prace przygotowawcze, jak opisanie arkuszy, wypełnienie rubryk liczbami dotyczącymi danych okresu

ubiegłego, naniesienie szczegółów planu rocznego itp. wykonywane są w pierwszych dniach miesiąca (w czasie od 1 — 5). Uzgodnienie obrotów miesięcznych ma miejsce w dniu 11, zaś naniesienie na odpowiednie wzory sprawozdawcze danych liczbowych z miesiąca sprawozdawczego odbywa się w czasie od dnia 2 do dnia 11 po miesiącu sprawozdawczym.

W szczególności sporządza się:

Miesięcznie:

wzór P20 Bilans w dniach od 9 — 11
wzór P21 Rachunek wyników dnia 11
wzór P22 Sprawozdanie z wykonania planu nakładów i kosztów w dniach od 10 — 11
wzór P25 Porównawczy rachunek wyników dnia 11
wzór P23 Sprawozdania z wykonania planu obniżenia kosztów własnych dnia 15

Kwartalnie:

wzór P24 Sprawozdanie z wykonania obl. przyśpieszenia obiegu środków obrotowych w dniach od 10 — 11
wzór P27 Sprawozdanie z wykonania planu obrotowych materiałowych dnia 11

Przepisanie wypełnionych wzorów odbywa się w godzinach przedpołudniowych dnia 12, w którym to dniu sprawozdanie finansowe (z wyłączeniem wzoru P23) oddawane być może jednostce nadrzędnej.

Pełne zamknięcie rachunkowe w 12 dni po zakończeniu miesiąca sprawozdawczego możliwe stało się dzięki odpowiedniemu organizacyjnemu przygotowaniu materiału księgowego stworzeniu atmosfery pracy zespołowej i jej zorganizowaniu oraz bieżącej kontroli wykonywanych czynności każdego pracownika.

M. KRAIŃSKA

Obrót towarowy w planie kont dla handlu na r. 1952

Ewidencji obrotu towarowego wg zasad RPK dla państwowych przedsiębiorstw handlu wewnętrznego na r. 1952 (Zarządzenie Ministra Finansów z dn. 10.VII.51) poświęcone są dwa rozdziały, a mianowicie rozdział XIV — „Towary“ i rozdział XVI — „Sprzedaż i przerzuty“.

Spróbujemy omówić konta tych dwóch rozdziałów i zesłać je porównawczo z odpowiednimi kontami dotychczasowego planu kont.

W rozdziale XIV „Towary“ dadzą się wyodrębnić jak gdyby cztery zespoły kont:

1. konta rozliczeniowo-zapasowe,
2. konta zapasowe,
3. konta korygujące wartość zapasów,
4. pozostałe konta.

Ad 1. Do pierwszego zespołu kont należy konto 171 „Rozliczenia faktur i towarów“.

Konto 171 pełni w zasadzie funkcje dotychczasowych kont 310, 311, 312, 313 i 319 jest zatem kontem rozliczeniowym w zakresie otrzymanych faktur (dotychczasowe konta 310 i 311) i w zakresie otrzymanych towarów (dotychczasowe konta 312 i 313) oraz kontem zapasowym w odniesieniu do zakupionych, a nie otrzymanych do końca okresu sprawozdawczego towarów (dotychczasowe konto 319). Na koncie 171 księgowane są zatem wszystkie rozliczenia zakupionych towarów

bez względu na formę i rodzaj obrotu towarowego (ew. podział na obrót magazynowy, obrót tranzytowy itd. dokonywany jest przy pomocy odpowiednich urządzeń analitycznych), przy czym po stronie debetowej i kredytowej tego konta księguje się zakup towarów tylko w cenie zakupu. W końcu okresu sprawozdawczego zgodnie z dotychczasową praktyką podlegają wyksięgowaniu „Dostawy nefakturowane“ (konta 068). Towary w drodze natomiast łącznie z ew. zafakturowanymi kosztami transportu i opakowania pozostają na tym koncie.*)

Ad 2. Do kont zapasowych należą konta:

- 173 — „Towary w składnicach“
- 174 — „Towary w hurtowniach“
- 175 — „Towary w punktach skupu“
- 176 — „Wyroby gotowe w zakładach przemysłowych i rolnych“
- 178 — „Towary w składach sezonowych“
- 179 — „Towary w punktach sprzedaży detalicznej“.

*) Powstałe na koncie 171 ew. różnice wynikające ze złej wyceny towarów wyksięgowywane są z konta 171 w korespondencji z odpowiednimi kontami zapasowymi odnośnie towarów jeszcze nie sprzedanych i w korespondencji z kontem 076 (towary wycenione za nisko) wzgl. 214 (towary wycenione za wysoko) odnośnie towarów sprzedanych.

Jak wynika z samej nomenklatury tych kont księguje się na nich wszystkie zapasy towarów wg kryterium miejsca ich składowania w zależności od funkcji spełnianej przez to miejsce ze specjalnym wyodrębnieniem produktów rolnych, znajdujących się w składach przeznaczonych do sezonowego przechowywania towarów, księgowanych na koncie 178 — „Towary w składach sezonowych”. (z wyjątkiem zakładów żywienia zbiorowego).

W planie kont 1951 r. kryterium klasyfikacyjnym dla zapasów towarowych była cena ewidencyjna („Towary ewidencjonowane w cenie zakupu”, „Towary ewidencjonowane w cenie hurtowej” itd.). Kryterium to może dość wygodne dla potrzeb księgowości pojedynczego przedsiębiorstwa, nie zdało jednak egzaminu

w odniesieniu do potrzeb gospodarki pojętej jako całość. Dla planowania obrotu towarowego i sprawozdawczości przedsiębiorstw w skali ogólnopństwowej istotne jest bowiem miejsce znajdowania się towaru, „gdz właśnie to miejsce i związany z nim normatywny cykl obrotowy, decydują o różnym kształtowaniu się zapasów towarowych w różnych przedsiębiorstwach“^{**}) Rozróżnienie cen ewidencyjnych zapasów towarowych, znajdujących się w składnicach, czy hurtowniach, przeprowadzone być może w analityce.

W kontach zapasów towarowych w RPK trudno dozukiwać się analogii z kontami zapasowymi obecnego JPK dla handlu, tym niemniej wydaje się celowe dla ułatwienia pracy księgowym wzajemne porównanie.

Wzór 1.

Nr kol. konta JPK 51 r.	139	1963	310	311	312	313	319	32	33	34	35	36	380	385	800	809	810	819
Symbol i nazwa konta RPK 52 r.																		
171 Rozliczenie faktur i towarów			x	x	x	x	x						—	—				
173 Towary w składnicach									x	x			—	—				
174 Towary w hurtowniach								x	x	x			—	—				
175 Towary w punktach skupu								x					—	—				
176 Wyroby gotowe w zakładach przemysłowych i rolnych													—	—	x		x	
177 Odchylenie od kosztów planowanych wyrobów gotowych													—	—		x		x
178 Towary w składach sezonowych								x	x	x	x		—	—				
179 Towary w punktach sprzedaży detalicznej										x			—	—				
182 Odchylenia od cen ewidenc. towarów											x	x	—	—				
184 Rezerwa na podatek obrotowy	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
185 Koszty obciążające zapasy towar.		x											—	—				
187 Towary na przechowaniu u odbiorców	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
189 Towary wysłane	x												—	—				

Ad 3. Do trzeciego zespołu kont można zaliczyć następujące konta:

177 — „Odchylenia od kosztów planowanych wyrobów gotowych”.

182 — „Odchylenia od cen ewidencyjnych towarów”

184 — „Rezerwa na podatek obrotowy”

185 — „Koszty obciążające zapasy towarów”

Konto 177 pełni w zasadzie funkcje dotychczasowych kont 809 i 819 — „Odchylenia od kosztów planowanych”

Konto 182 funkcjonuje w zasadzie analogicznie do dotychczasowych kont 35 i 36. Koresponduje ono z kontami zapasowymi i rejestruje po kredycie różnicę pomiędzy wartością zaewidencjonowanych na kontach 173, 174 i 179 zapasów towarowych wg cen ewidencyjnych, a ich wartością wg cen zakupu. Konto to, jak zresztą sama nazwa wskazuje, nie służy dla rezerwowania marży przysługującej danemu szczeblowi obrotu towarowego (terminologia dziś powszechnie używana) a jedynie dla korygowania ewidencyjnej wartości zapasów towarowych do ich wartości wg cen zakupu (przykład ewidencji zapasów towarowych w hur-

towni po cenach detalicznych); rozróżnienie różnych wielkości odchyień na skutek stosowania różnych cen ewidencyjnych znajduje swój wyraz w analityce.

Konto 184 — „Rezerwa na podatek obrotowy” w zasadzie nie będzie miało w r. 1952 zastosowania, a to z uwagi na to, że wyroby gotowe stanowiące produkt działalności wytwórczej przedsiębiorstwa handlowego, jako zapasy, pochodzące z innego rodzaju działalności powinny w każdym przypadku przejść przez odpowiednie konta sprzedaży. Podatek obrotowy księguje się wtedy na debecie tych kont w korespondencji z kontem 081 — „Rozrachunki z tytułu podatków, danin i opłat” bez potrzeby tworzenia rezerw z jego tytułu.

Na koncie 185 — „Koszty obciążające zapasy towarów” księguje się w końcu każdego okresu sprawozdawczego nakłady, przypadające na remanent towarów, w korespondencji z kontami rozdziału XV — „Koszty handlowe”.

^{**}) vide artykuł B. Głębickiego pt. „Plan kont dla handlu na rok 1952”, Biuletyn BOR Nr 8/51.

Nie wnikając w szczegóły, jakie nakłady w poszczególnych wypadkach podlegają aktywowaniu, w jaki sposób następuje ich ustalenie itp. ogólnie można stwierdzić, że konto to spełnia zasadniczo rolę dotychczasowego konta 1963, choć oczywiście inna, skrócona i znacznie, jest „droga księgową” jaką uzyskuje się tą wielkość.

Ad. 4. Do czwartego zespołu kont rozdziału XIV „Towary” należą konta:

- 187 — „Towary na przechowaniu u odbiorców”
- 189 — „Towary wysłane”.

Konto 187 nie ma swojego odpowiednika w dotychczasowym planie kont. Na koncie tym księguje się towary wzgl. wyroby wysłane do odbiorcy, lecz przez niego nie zakupione, w wyniku zerwania umowy kupna-sprzedaży. Mogą tu zaistnieć dwa wypadki:

1. odbiorca odmówił zaakceptowania faktury, a dostawca godzi się na unieważnienie umowy kupna-sprzedaży,

2. odbiorca zaakceptował fakturę, lecz nie jest w stanie jej zapłacić, a dostawca uznaje to za powód (na podstawie przepisów prawa) do unieważnienia transakcji.

W wyniku powyższego powstają następujące księgowania:

- a) storno sprzedaży,
- b) storno kosztu własnego sprzedanych towarów w ciężar konta 187 z ew. stornem zafakturowanych odbiorcy kosztów transportu i opakowania również w ciężar konta 187.

Wobec zniesienia w RPK na r. 1952 kont służących do przeniesienia wartości sprzedanych towarów w cenie zakupu; zniekształcenia obrotów na kontach sprzedaży uniknąć można przez stosowanie przy wszelkiego rodzaju zwrotach towarowych, stornach sprzedaży itp. tzw. „czerwonego storna”.

Zamiast więc księgowania w punkcie a) Dt 203 — „Sprzedaż hurtowa towarów” Ct 061 — „Należności w inkasie bankowym” 062 — „Odbiorcy za faktury pozainkasowe” normalnym zapisem na czarno, księguje się Dt 061/062 Ct 203 na „czerwono”. W punkcie b) księguje się 1) Dt 187 Ct 203 jako przeniesienie (czarne storno), 2) Dt 203 Ct 203, jako „czerwone” storno powyższego zapisu.

Przy sumowaniu obrotów konta sumy czerwone podlegają odjęciu. Zapis czerwony Dt jest zatem równoznaczny ze zwykłym zapisem Ct i odwrotnie.

Konto 187 jest kontem zapasowym specjalnego typu; ewidencjonuje ono zapasy towarów, powiększone o bezpośrednie koszty sprzedaży, znajdujące się u osób trzecich. Ew. sprzedaż tych towarów księguje się bezpośrednio z tego konta.

Konto 189 spełnia rolę specjalną zastępując w pewnym sensie dotychczasowe konto 139. Odmienne bowiem, niż to było dotychczas, na kontach sprzedaży wolno będzie wykazywać tylko towary w danym okresie zafakturowane*), natomiast towary sprzedane a w tym samym okresie niezafakturowane, będą wy-

*) przez „zafakturowanie w danym okresie „rozumieć należy efektywne przekazanie wystawionej faktury: w obrocie inkasowym — bankowi, w obrocie pozainkasowym — bezpośrednio odbiorcy.

kazywane na koniec okresu sprawozdawczego na koncie 189 — „Towary wysłane”.

W rozdziale XVI — „Sprzedaż i przerzuty” dadzą się wyodrębnić jak to nazwa wskazuje zespoły kont:

- 1. sprzedaży,
- 2. przerzutów.

Ad. 1. Do pierwszego zespołu należą konta:

- 201 — „Sprzedaż detaliczna towarów”
- 202 — „Sprzedaż drobno-hurtowa towarów”
- 203 — „Sprzedaż hurtowa towarów”
- 204 — „Sprzedaż usług”.

Dotychczasowy podział kont sprzedaży był dokładnym odbiciem podziału kont zapasowych (z podziałem na konta sprzedaży i konta wartości sprzedanych towarów w cenie zakupu); kryterium jego stanowiła zatem cena ewidencyjna. Również w tym przypadku kryterium to wygodne dla indywidualnego przedsiębiorstwa nie czyniło zadość zadaniom stawianym sprawozdawczości finansowej przez aparat planowania obrotu towarowego w skali ogólnopaństwowej. Nowy ramowy plan kont dla handlu, idąc za rozwiązaniami radzieckimi, dzieli konta sprzedaży zgodne z kategoriami odbiorców na sprzedaż detaliczną, drobnohurtową i hurtową. I tak jeśli odbiorcą towaru wzgl. wyrobu własnego jest konsument indywidualny, to sprzedaż ta w każdym przypadku — bez względu na to, jaki szczebel obrotu towarowego czy rodzaj działalności reprezentuje dane przedsiębiorstwo handlowe dokonujące tej sprzedaży uważana jest za sprzedaż detaliczną i księgowana na koncie 201. Jeżeli natomiast odbiorcą towaru jest osoba prawna (przedsiębiorstwo, jednostka budżetowa, organizacja, instytucja społeczna itp.), to sprzedaż ta — również bez względu na rodzaj przedsiębiorstwa handlowego wzgl. szczebel obrotu towarowego dokonujący tej sprzedaży — uważana jest za hurtową, wzgl. półhurtową i księgowana będzie odpowiednio na kontach 203 lub 202; za kryterium posilkowe dla odróżnienia sprzedaży hurtowej od półhurtowej posłużyła cena sprzedażna. Sprzedaż hurtowa towarów ma miejsce wtedy, gdy odbiorca płaci za towar cenę hurtową wzgl. niższą. Będzie to z reguły sprzedaż towaru do dalszej odsprzedaży (sprzedaż hurtowa do detalu) wzgl. do przerobu produkcyjnego. Jeśli natomiast odbiorca płaci za towar cenę wyższą od ceny hurtowej, to sprzedaż ta jest sprzedażą hurtową. Znajdzie się tu zatem w poważnej ilości wypadków sprzedaż towarów na zaopatrzenie przedsiębiorstw, organizacji, instytucji itp.

Biorąc pod uwagę powyższe oraz to, że:

- a) liczba kont sprzedaży w ramowym planie kont została zmniejszona z około 40 na 4,
- b) nie prowadzi się kont wartości sprzedanych towarów po cenie zakupu — wartość ta w obecnym planie księgowana jest na debecie kont sprzedaży,
- c) nie prowadzi się kont rabatów i bonifikat, które są całkowicie zbędne przy nowym — właściwym ujęciu — sprzedaży. (W planie kont 1952 r. za sprzedaż uważana jest sprzedaż netto, tj. wartość faktycznie uzyskana za sprzedane towary),
- d) duża liczba kont z grupy 90, 91 i 98 dotychczas obowiązującego JPK została zastąpiona jednym kontem 204,

e) podział kont sprzedaży nie pokrywa się z układem kont zapasowych (np. konta zapasowe 173, 174, 175, 176 i 178 korespondują po kredycie w zasadzie z debetem jednego konta sprzedaży — konto 203),

f) realizacja wyrobów własnej produkcji jest, tylko przedmiotem analitycznego wyodrębnienia księgowego.

trudno jest, podobnie jak przy kontach zapasowych, doszukiwać się podobieństwa treści zapisów tych kont wg RPK 1952 i JPK 1951.

Całość jednak problematyki księgowej sprzedaży z r. 1951 znalazła, choć w innym układzie, swój wyraz na kontach rozdziału XVI RPK 1952 r.

Schemat 2.

Konto JPK 51 r.	9020	9027	9029	910	917	919	920	921	930	931	940	941	980	9801
Symbol i nazwa konta RPK 52 r.														
201 Sprzedaż detaliczna towarów											x	x		
202 Sprzedaż drobnohurtowa towarów							x	x	x	x	x	x		
203 Sprzedaż hurtowa towarów							x	x	x	x	x	x		
204 Sprzedaż usług	x	x	x	x	x	x							x	x
205 Przerzuty	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Uwaga: Pominęto w porównaniu realizację wyrobów gotowych własnej produkcji.

Ad 2. Konto 209 — „Przerzuty“ — z uwagi na brak wyraźnego sprecyzowania i rozgraniczenia pojęć „sprzedaż“ — „przerzuty“ nie występowało w JPK r. 1951. Ramowy plan kont dla państwowych przedsiębiorstw handlu wewnętrznego rozróżnia dwa pojęcia:

sprzedaż — przez którą rozumie się wszelkie obroty towarowe dokonywane pomiędzy poszczególnymi rodzajami działalności przedsiębiorstw handlowych wzgl. pomiędzy poszczególnymi szczeblami obrotu towarowego (wyżej omówiony zespół kont sprzedaży),

przerzuty, przez które rozumie się wszelkie obroty dokonywane w ramach tego samego rodzaju działalności lub na tym samym szczeblu obrotu towarowego.

Przerzuty towarowe księgowane są na koncie 209, przy czym konto to jest kontem bezwynikowym. Na debecie i kredycie tego konta księguje się wartość „przerzucanych“ (podlegających przesunięciom) towarów w cenie zakupu (w korespondencji z odpowiednimi kontami rozrachunków i zapasów). Prowizja od przerzutów towarowych księgowana jest na kontach 212 wzgl. 213 w zależności od tego, czy przesunięcia towarów dokonano wśród jednostek tej samej organizacji statutowej, czy też między jednostkami różnych organizacji statutowych. Konta prowizji przyjmują zarówno zapisy debetowe jak i kredytowe, jednostki płacące prowizję księgują ją po debecie, a jednostki otrzymujące prowizję księgują ją po kredycie tych kont.

W dotychczasowym planie kont istniało wprawdzie pojęcie bezwynikowych obrotów towarowych na poziomie jednego szczebla, ale z uwagi na to, że nie było ono księgowo jednolicie rozwiązane, sprawozdawczość nie dawała pełnego obrazu tych operacji; przy obrotach zewnętrznych (między jednostkami różnych organizacji statutowych) księgowanie przerzutów towarowych przebiegało przez konta sprzedaży, a przy obrotach wewnętrznych (wśród jednostek tej samej

Centrali Handlowej) księgowania dokonywane tylko w ramach kont zapasowych. Niejednolicie księgowano też prowizje zewnętrzne i wewnętrzne ponoszone czy uzyskiwane z tytułu tych obrotów.

Z uwagi na to, że przerzuty towarowe są zjawiskiem powszechnym, uzasadnionym gospodarczo zwłaszcza w hurtowniach, a tym samym planowanym, słuszną rzeczą było ewidencję tych operacji wyodrębnić od sprzedaży i ujedynolnić.

Należy ponadto zwrócić uwagę, że obok całego szeregu pozycji sprawozdawczych w ramach kont sprzedaży i przerzutów następuje w obecnym ramowym planie kont rozróżnienie i analityczne rozgraniczanie obrotów zewnętrznych od obrotów wewnętrznych.

Kończąc analizę ujęcia obrotu towarowego w ramowym planie kont dla handlu w zestawieniu z dotychczasowym planem kont trzeba zaznaczyć, że w nowym RPK odmiennie rozwiązane zostało zagadnienie księgowania przerobu ujmowanego dotychczas na kontach 380 i 385 — „Towary w przerobie własnym“ i „Towary w przerobie obcym“.

Przerób towarów w ujęciu RPK roku 1952 rozwiązywany jest branżowo bądź tylko analitycznie w ramach kont zapasowych rozdziału XIV — „Towary“, bądź tak, jak produkcja, na kontach — rozdziału XIII — „Produkcja“. Kryterium w tym względzie stanowi plan. Jeżeli daną czynność ujęto w planie produkcji, wtedy jej księgowana ewidencja nastąpi na kontach rozdziału XIII, jeżeli natomiast nie została ona uwzględniona w tym planie, to czynność taką traktuje się jako przerób handlowy, a koszty przerobu nie zwiększają wartości początkowej tych towarów i księgowane są na kontach rozdziału XV „Koszty handlowe“, pomimo, że cena ewidencyjna przerobionych towarów ulega zwiększeniu*).

*) Jeden ze sposobów ewidencji księgowej towarów znajdujących się w przerobie handlowym, podany został w dziale „Wyjaśnienia zespołów konsultacyjnych BOR“ Nr 11/51.

M. MAMCZARCZYK

Plan kosztów własnych

Zgodnie z zasadami nowej metodologii planowania, plan na rok 1952 opracowuje się w trzech kolejnych etapach, w których następuje:

- sporządzenie wytycznych,
- sporządzenie projektu planu,
- sporządzenie szczegółowego planu techniczno-przemysłowo-finansowego.

W chwili obecnej przedsiębiorstwa złożyły już do zatwierdzenia projekt planów i wkrótce w oparciu o uchwalone przez Sejm wskaźniki przystąpią do opracowania planów szczegółowych.

Jednym z zagadnień powodujących stosunkowo duże trudności było sporządzenie planu kosztów; w związku z tym publikujemy poniższy artykuł, wyjaśniający niektóre z najczęściej spotykanych wątpliwości.

Redakcja

Plan kosztów własnych winien określać:

- a) planowany koszt jednostkowy poszczególnych wytworów, objętych planem produkcyjnym przedsiębiorstwa,
- b) stopień obniżenia kosztów porównywalnej produkcji w stosunku do roku poprzedzającego,
- c) wysokość całkowitych nakładów, koniecznych dla wykonania produkcji w rozmiarach i asortymencie ustalonym w planie.

Szczególnie istotny jest przy tym planowany rozmiar obniżenia kosztów. Od sumy obniżenia kosztów zależy bowiem akumulacja przedsiębiorstwa, a w przekroju gospodarki narodowej — możliwość zaspakajania w wyższym, aniżeli dotąd, stopniu potrzeb rozszerzonej reprodukcji, potrzeb kulturalnych, społecznych, obrony itp.

Celem ujęcia rozmiarów obniżenia kosztów własnych przedsiębiorstwa zobowiązane są do opracowania:

- a) planowanych kalkulacji jednostkowych dla poszczególnych wytworów,
- b) planu obniżenia kosztów własnych produkcji towarowej,
- c) planu kosztów produkcji globalnej i towarowej (w układzie rodzajowym).

Kalkulacja jednostkowa podobnie jak w roku ubiegłym — zawiera podział na koszty: robocizny bezpośredniej, materiałów bezpośrednich, innych kosztów bezpośrednich, kosztów wydziałowych, ogólnofabrycznych oraz zbytu. Ponadto włączone są jednak do wzoru dane dotyczące pracochłonności wytworu, wskaźników zużycia najważniejszych surowców i materiałów pomocniczych. Ponadto w kontach bezpośrednich istnieje możliwość wydzielenia w kalkulacji kosztów podstawowych (technologicznych) związanych bezpośrednio z procesem produkcji, tj. obok robocizny bezpośredniej i materiałów bezpośrednich — przede wszystkim kosztów paliwa i energii technologicznej. Grupa ta obejmuje w zasadzie tak zwane nakłady proste których kalkulacja planowa odbywa się bezpośrednio w stosunku do jednostki produkcji.

Grupa kosztów ogólnych, tj. wydziałowych, ogólnofabrycznych i zbytu obejmuje pozostałe pozycje kalkulacji. Koszty te związane są z organizacją i kierownictwem oraz z obsługą procesu produkcyjnego i administrowaniem zakładu; powodowane są one potrzebami produkcji jako całości, a nie wytwarzaniem poszczególnych wyrobów. Z tych względów ich planowanie odbywa się przy zastosowaniu odmiennych metod.

Ustalenie poszczególnych elementów kalkulacyjnych powinno być poprzedzone analizą. W zakresie kosztów podstawowych, zwłaszcza robocizny, i materiałów, punktem wyjścia dla planowania winna być przewidywana pracochłonność i zużycie materiałów oraz surowców. Należy przy tym zwrócić uwagę, czy liczby te — udokumentowane rzeczowymi planami odcinkowymi — wskazują na poprawę w stosunku do wyników osiągniętych w okresie sprawozdawczym.

W szczególności dla ustalenia kosztu jednostkowego robocizny bezpośrednio — za punkt wyjścia brać należy pracochłonność wytworu założoną w planie wydajności i wyrażoną w roboczogodzinach lub dniówkach w stosunku do jednostki wytworu. Planowana na rok 1952 pracochłonność winna być niższa od przewidywanego wykonania w roku 1951 w którym poprawa w tym zakresie w odniesieniu do poszczególnych wytworów, może się charakteryzować różniącymi się wzajemnie wskaźnikami. O ile różnicowanie w stosunku do poszczególnych wytworów jest nieznaczne — wskaźnik zmniejszenia pracochłonności winien odpowiadać założonej poprawie wydajności na robotnika produkcyjnego.

Przyjęta stawka za jednostkę pracy (roboczogodzinę lub dniówkę), a obejmująca elementy właściwego funduszu płac i świadczenia socjalne, musi odpowiadać tendencjom zmiany średniej płacy robotników bezpośrednio produkcyjnych. Ewentualne różnicowanie w przekroju wytworów będzie wpływać z różnic w zaszeregowaniu pracowników wykonujących poszczególne operacje.

Planowany wzrost stawki za jednostkę pracy winien charakteryzować się współczynnikiem niższym aniżeli współczynnik wzrostu wydajności (obniżenie pracochłonności) — tylko w tym bowiem przypadku będzie miało miejsce obniżenie kosztu jednostkowego.

Koszt materiałów bezpośrednich dogodnie jest planować oddzielnie dla:

- a) materiałów podstawowych,
- b) materiałów pomocniczych (bezpśrednich),
- c) półfabrykatów własnej produkcji,
- d) odpadków wartościowych.

Planowanie kosztu trzech pierwszych składników opiera się na normach zużycia. Jest przy tym rzeczą konieczną, by w trakcie sporządzania szczegółowego planu za podstawę dla planowych kalkulacji w możliwie szerokim zakresie przyjąć normy techniczne, wyliczone w oparciu o receptury, rysunki i inne ma-

teriały, uzasadniające obiektywność tych wyliczeń. Również i normy zużycia przyjęte do planu na 1952 r. winny w stosunku do przewidywanych w roku 1951 wykazywać poprawę. Stosowanie norm statystycznych, będących wynikiem sumowania wskaźników osiągniętych w poprzednich okresach, wyliczenia przeciętnych i wprowadzenia do nich ew. korekty — nie jest wystarczające.

Wycena planowego zużycia powinna być przeprowadzona wg aktualnych (w momencie opracowywania planu) cen nabycia, należy jednak pamiętać o obowiązku stosowania surowców tańszych i materiałów zastępczych.

Półfabrykaty własnej produkcji, zgodnie z obowiązującymi wytycznymi, wprowadza się do kalkulacji wg ich planowego kosztu własnego.

Odpadki wartościowe najczęściej planowane będą tylko wartościowo. Inne koszty bezpośrednie dotyczą zużycia energii na potrzeby technologiczne, związane bezpośrednio z danym wytworem, np. do obróbki termicznej. Niekiedy wystąpią w tej grupie również koszty obróbki, rezerwa na szkody przemysłowe, ryzyko z tytułu udzielanych gwarancji, zużycie form, modeli, przyrządów specjalnych itp.

Druga grupa nakładów obejmuje koszty związane z obsługą, kierownictwem wzgl. organizacją procesu produkcyjnego oraz administracją zakładem.

Wysokość tych kosztów nie wzrasta proporcjonalnie do wzrostu produkcji, a w efekcie założonej w okresie do końca roku poprawy wskaźników, ograniczenia przerostów personalnych i usprawnienia organizacji — winno nastąpić ich obniżenie w stosunku do obecnego poziomu. W miarę możliwości — ustalenie przewidywanego wykonania planu kosztów ogólnych powinno być poprzedzone analizą spodziewanego wykonania preliminarzy kosztów wydziałowych wzgl. ogólnofabrycznych.

Planowanie tych składników kosztów obejmujących:

- a) koszty wydziałowe,
- b) koszty ogólnofabryczne,
- c) koszty zbytu,

powinno być poprzedzone opracowaniem preliminarzy dla poszczególnych jednostek organizacyjnych produkcji. Preliminarze te powinny być oparte o plany zatrudnienia i płac robotników i pracowników umysłowych; winny w nich znaleźć zastosowanie normatywne wskaźniki zużycia olei i smarów, materiałów pomocniczych, energii na cele napędu maszyn i oświetleniowe, wody i innych.

Celem umożliwienia sporządzenia zbiorczego preliminarza kosztów w układzie rodzajowym preliminarze te należy zestawić w układzie rodzajowym, uzupełniając je pozycjami świadczeń wydziałów pomocniczych (kotłownia, transport, warsztaty itp.). Dla tych ostatnich celowe jest przy tym opracować odrębne preliminarze, które umożliwią planowanie kosztu własnego ich usług, a następnie właściwe obciążenie z tytułu tych świadczeń wydziałów produkcyjnych i zarządu przedsiębiorstwa.

Na etapie przygotowania projektu w większości jednostek planujących nie opracowywano preliminarzy kosztów wydziałowych. Jest to jednak nie-

odzwonne na etapie opracowania planu szczegółowego, dopiero przygotowanie preliminarzy dla wydziałów stanowi bowiem zasadniczy warunek pogłębienia i udoskonalenia metodyki planowania kosztów. Spełnienie tego warunku w powiązaniu z planowaniem wewnątrzzakładowym umożliwi właściwą kontrolę i realizację zadań obniżenia kosztów własnych.

Planowane kwoty preliminarzy wydziałowych nawiązuje się w układzie rodzajowym na planowany arkusz rozliczeniowy. Jeśli jednocześnie koszty pośrednie uzupełni się kosztami bezpośrednimi (które uzyskuje się przemnażając poszczególne rodzaje kosztów jednostkowych przez planowe ilości produkcji), możliwe stanie się ustalenie podstaw dla doliczenia kosztów pośrednich do bezpośrednich. Po ustaleniu wszystkich elementów kalkulacyjnych wylicza się łączny koszt wytworu oraz planowy wskaźnik jego obniżenia.

W wypadku uzyskania niedostatecznego wskaźnika obniżenia kosztów (niższego od dyrektywnego) poddaje się poszczególne elementy analizie celem ich odpowiedniego obniżenia. Oczywiście jest rzeczą, iż obniżenie to nie może być dokonane w sposób mechaniczny, ale winno znaleźć swoje pełne uzasadnienie w planie organizacyjno-technicznych przedsięwzięć oraz odbicie we właściwym planie odcinkowym (zatrudnienia, zużycia materiałów itp.).

Sumując w przekroju rodzajowym koszty bezpośrednie i pośrednie otrzymuje się zbiorczy plan nakładów w układzie klasy 4 (rodzajowym).

W dalszym etapie uzgadnia się obliczone w ten sposób planowe nakłady (np. na robociznę, pensje, amortyzację itp.) z planami odcinkowymi (np. funduszu płac i innymi).

Przedstawiona wyżej metoda postępowania uwypukla właściwą rolę planowego arkusza rozliczeniowego w odróżnieniu do błędnej praktyki zestawiania nakładów w układzie rodzajowym wyłącznie w oparciu o plany odcinkowe płac, zużycia materiałowego, energii i innych, wskutek czego często brak było prawidłowego podziału kosztów na wydziały, a planowane koszty jednostkowe nie miały powiązania i udokumentowania w planach odcinkowych. W tych warunkach planowy koszt jednostkowy i wskaźnik jego obniżenia w odniesieniu do poszczególnych wytworów był niesprawdzalny, a plany odcinkowe, nie powiązane z kalkulacjami, nie dawały gwarancji, iż nie kryją w sobie rezerw.

Dalszym zadaniem planu kosztów jest obliczenie kosztów produkcji towarowej i wskaźnika ich obniżenia.

Plan kosztów produkcji towarowej sporządza się dla określonej planem ilości produkcji (towarowej) poszczególnych wytworów, przemnażając te ilości przez planowe jednostkowe koszty w układzie kalkulacyjnym.

Suma kosztów wszystkich wytworów daje łączny planowany koszt produkcji towarowej.

Celem ustalenia wysokości obniżenia kosztów własnych konieczne jest przy tym dokonanie podziału produkcji towarowej r. 1952 na porównywalną i nieporównywalną.

Należy tu wspomnieć, że z uwagi na zmianę w metodologii planowania oraz zmiany elementów kalkulacyjnych planowy i efektywny koszt r. 1951 poddaje się korekturze, celem umożliwienia porównania z kosztem planowanym na rok 1952. Przy doprowadzaniu do porównywalności kosztów z 1951 z planowanymi kosztami na r. 1952 należy przede wszystkim uwzględnić różnicę w wycenie zużywanych półfabrykatów własnych. Półfabrykaty, jak wiadomo, weszły do planu kosztów na rok 1951 wg cen zbytu, względnie cennikowych zgodnie jednak z nowymi zasadami, zużycie półfabrykatów własnej produkcji zalicza się wg ich planowanych, jednostkowych kosztów własnych. Różnice zatem pomiędzy cenami zbytu (cennikowymi) a kosztami własnymi winny korygować koszt jednostkowy — nie wpływając wszakże na planową wysokość akumulacji.

Przy doprowadzaniu do porównywalności należy również uwzględnić wprowadzone w ciągu roku 1951 zwwyżki lub obniżki cen na surowce, materiały, energię oraz zwwyżki, wynikłe ze zmiany uposażeń pracowników finansowo-księgowych i technicznych. Nie należy natomiast korygować kosztów r. 1951 wskutek założonych na r. 1952 zmian technologii lub konstrukcji wytworu.

* Jeśli ilości produkcji porównywalnej r. 1952 przemnoży się przez koszt roku 1951, to otrzyma się podstawę porównawczą dla wyliczenia średniego — dla przedsiębiorstwa — wskaźnika obniżenia kosztów. Wskaźnik ten porównuje się ze wskaźnikiem dyrektywnym i w wypadku jego nieosiągnięcia — poprzez

kalkulacje jednostkowe — ujawnia się istniejące rezerwy w przekroju rzeczowych planów odcinkowych.

* * *

Wadą dotychczasowego trybu opracowania był fakt, że plany kosztów były sporządzane wyłącznie przez działy finansowe, które najczęściej stosowały niewłaściwe metody ich budowy. W wyniku plan taki z reguły nie oparty na elementach rzeczowych i nie powiązany ani formalnie, ani merytorycznie z planami odcinkowymi, nie spełniał swojego głównego zadania nie stanowił syntetycznego, wskaźnika planowanej działalności przedsiębiorstwa.

Dlatego też obowiązujące w tej mierze dyspozycje kierowniczych organów gospodarki narodowej polecają włączyć planowanie kosztów własnych w zakres czynności działów planowania.

Trzeba jednak stwierdzić, iż nie we wszystkich przedsiębiorstwach działy planowania były przygotowane do przejęcia tych prac tak, że projekt kosztów często był jeszcze opracowywany przez personel działów finansowo-księgowych. W fazie opracowywania planów szczegółowych konieczne jest jednak zajęcie się zagadnieniami kosztów przez działy planowania. Jeśli bowiem techniczne wykonanie będzie nawet powierzone kwalifikowanym pracownikom pionu finansowo-księgowego, to jednak dział planowania musi przejąć nadzór i kierownictwo nad tymi pracami. Jednocześnie do współdziałania przy jego zestawieniu zobowiązany jest główny księgowy, gdyż wysokość kosztów własnych a zwłaszcza tempo ich obniżenia decyduje o poziomie planowej akumulacji.

MATERIAŁY SZKOLENIOWE

Ekonomiczne podstawy rachunkowości

8. Inwestycje.

Wspomniane w poprzednim opracowaniu nieodpłatne przekazywanie środków trwałych pomiędzy przedsiębiorstwami państwowymi występuje sporadycznie i oczywiście z tego tytułu jakiegokolwiek zmiany w stanie majątku narodowego powstać nie mogą; zasadniczym sposobem powiększania zasobu środków trwałych w przedsiębiorstwach są inwestycje. Inwestycje są to wszelkie nakłady gospodarcze, zmierzające do stworzenia lub powiększenia obiektów majątku trwałego.

Podstawową część środków trwałych przedsiębiorstwa tworzą narzędzia pracy. Od stanu technicznego i zasobu narzędzi pracy, którymi rozporządzają przedsiębiorstwa socjalistyczne zależy w ostatecznym rezultacie przyswojenie od przyrody większej lub mniejszej ilości dóbr, wyższa lub niższa wydajność pracy, a tym samym lepsze lub gorsze zaspokojenie potrzeb obywateli. Dlatego też procesy inwestycyjne, ujęte w planie inwestycyjnym, decydują o rozwoju całej gospodarki narodowej i ogólnym rozwoju społeczeństwa.

Źródłem inwestowania jest praca dodatkowa i produkt dodatkowy. W społeczeństwie socjalistycznym nie

ma wprawdzie wartości dodatkowej, czyli nieopłaconego produktu pracy, przywłaszczanego przez właścicieli środków produkcji, niemniej jednak do indywidualnej, osobistej konsumpcji pracowników produkcyjnych nie może być oddany cały produkt ich pracy lub też jego pełny ekwiwalent. Tę część dochodu narodowego,*) którą pracownicy produkcyjni nie otrzymują do bezpośredniej konsumpcji nazywamy produktem dodatkowym społeczeństwa socjalistycznego. Część ta służy do utrzymania pracowników nieprodukcyj-

*) W ciągu określonego czasu (np. roku) społeczeństwo socjalistyczne przyswaja od przyrody (wytwarza) pewną masę dóbr materialnych, a więc np. 80 mil. ton węgla, 5 mil. ton pszenicy, 70 mil. mtr. bieżących tkanin itd. Całość tych dóbr wytworzonych w danym roku nazywamy produktem globalnym, albo produktem społecznym. Produkt globalny ma określoną wartość, ponieważ na jego wytworzenie został wydatkowany pewien nakład pracy żywej i pracy uprzedmiotowionej (tj. pracy lat ubiegłych uprzedmiotowionej w środkach produkcji). W symbolicznym przedstawieniu będzie to $c + v + m$, gdzie „c” oznacza wartość przeniesioną, tj. wartość zużytych w procesie produkcji środków trwałych i obrotowych, a „v + m” nową wartość wytworzoną pracą danego roku. Tą nową wartość nazywamy dochodem narodowym.

nych (nauczycieli, lekarzy, wojskowych, uczonych itd.) oraz jest przeznaczony na akumulację, czyli nagromadzenie. Akumulację stanowią: inwestycje, przyrost środków obrotowych i rezerwy.*)

Wartość inwestycji realizowanych w ciągu roku jest jednak z reguły większa od wartości części dochodu narodowego przeznaczonego w danym roku na ten cel. Dzieje się tak dlatego, że działalność inwestycyjna winna prowadzić nie tylko do powstawania nowych obiektów majątku trwałego i powiększania już istniejących ale także zapewnić odtworzenie tych środków trwałych, które zostały zużyte w procesie produkcyjnym. Środki potrzebne dla zrealizowania tych ostatnich inwestycji, są czerpane z odpisów amortyzacyjnych, będących już nie elementem dochodu narodowego, a wartością wytworzoną pracą lat ubiegłych**), przeznaczoną na produkt w miarę zużywania się środków trwałych.

Zanim nastąpi całkowite zużycie się środka trwałego i — w związku z tym — konieczność zastąpienia go w drodze procesów inwestycyjnych nowym, można przez dokonanie odpowiednich nakładów pracy przywrócić mu częściowo lub całkowicie utraconą wartość użytkową. Tego rodzaju nakłady nazywamy remontami kapitalnymi. Remonty kapitalne winny być oczywiście pokrywane z odpisów amortyzacyjnych. Skoro bowiem obiekt majątku trwałego dzięki remontowi kapitalnemu odzyskuje swoją wartość użytkową (czyli zostają usunięte skutki zużycia fizycznego), to jedynie słuszne jest by środki dla realizacji remontu były czerpane z wartości, które gromadzone wtedy, gdy obiekt się zużywał i przekazywał swoją wartość na towary.

W ten sposób odpisy amortyzacyjne stanowią źródło środków na pokrycie zarówno odtworzenia całkowitego obiektu, jak też przywrócenia mu utraconej zdolności produkcyjnej, czyli są źródłem finansowania inwestycji i remontów kapitalnych.

Zgodnie z tym co powiedziano wyżej inwestycje mogą być podzielone na — „inwestycje brutto“ i „inwestycje netto“. Inwestycjami brutto nazywamy całość inwestycji dokonanych w danym roku — tak pod względem rzeczowym jak i wartościowym. „Inwestycje netto“ to tylko ta część nakładów inwestycyjnych, która spowodowała czysty przyrost obiektów majątku trwałego, na skutek zużycia na ten cel czę-

ści dochodu narodowego. Praktycznie — dla ustalenia wysokości inwestycji netto — należy więc od wartości inwestycji „brutto“ (wysokość planu inwestycyjnego) odjąć wysokość amortyzacji przeznaczonej na inwestycje.

W ten sposób na wartość inwestycji zrealizowanych w danym roku składa się część produktu dodatkowego i część odpisów amortyzacyjnych; są to najbardziej podstawowe źródła, z których czerpie się środki na działalność inwestycyjną. Obecnie należy rozpatrzyć pod jakimi tytułami w życiu praktycznym występują środki, należące do jednej z tych dwóch części produktu globalnego, a przeznaczone na finansowanie inwestycji.

W obowiązującym u nas w r. 1951 systemie finansowania inwestycji, źródła finansowania dzielą się na: środki bezzwrotne, środki zwrotne i środki własne.

1. **Środki bezzwrotne** służą przede wszystkim do finansowania inwestycji przedsiębiorstw państwowych i jednostek budżetowych. Środki te tworzą: dotacje budżetowe i odpisy amortyzacyjne.

Wymiana towarów między przedsiębiorstwami specjalistycznymi odbywa się wg formuły Towar-Pieniądz-Towar w wyniku czego istnieje zawsze moment realizacji produkcji, kiedy to przedsiębiorstwo posiada jako ekwiwalent sprzedanej produkcji pewną sumę pieniężną. W sumie tej mieści się zarówno wartość przeniesiona (c), jak też nowa wartość stworzona pracą załogi przedsiębiorstwa ($v + m$). Część wartości przeniesionej i odpowiadająca jej suma pieniężna, będąca równoważnością zużytych w procesie produkcji środków obrotowych zostaje wydatkowana na ich uzupełnienie, na nabycie zapasów materiałowych. Druga część sumy, stanowiąca ekwiwalent wartości przeniesionej i odpowiadająca zużyciu środków trwałych, zostaje przez przedsiębiorstwo odprowadzona jako amortyzacja do banku.

Przedsiębiorstwo jest obowiązane do dokonania wpłaty amortyzacji co miesiąc, przy czym część tej amortyzacji zostaje przeznaczona na sfinansowanie remontów kapitalnych, a część na finansowanie inwestycji, mających służyć odtworzeniu zużytych całkowicie w procesie produkcji środków trwałych.

Część amortyzacji przeznaczoną na sfinansowanie remontów kapitalnych przedsiębiorstwo wpłaca do banku finansującego eksploatację. Sumy amortyzacji przeznaczone na inwestycje zostają gromadzone w bankach finansujących inwestycje. Jeżeli przedsiębiorstwo w danym roku prowadzi działalność inwestycyjną, to odprowadzona przez niego amortyzacja służy w pierwszym rzędzie na sfinansowanie jego inwestycji. W wypadku, gdy suma amortyzacji jest większa od nakładów inwestycyjnych, nadwyżka zostaje przelana na rachunki scentralizowanej amortyzacji, prowadzone dla poszczególnych Centralnych Zarządów i Ministerstw. Z rachunków tych finansuje się inwestycje tych przedsiębiorstw w danym Centralnym Zarządzie czy Ministerstwie, którym nie

*) Należy zwrócić uwagę, że jest tu mowa o akumulacji w sensie rzeczowym, tzn. o tej części dochodu narodowego, która nie została spożyta w danym okresie czasu. Poza tym pojęciem akumulacji, jest w powszechnym użyciu pojęcie akumulacji w sensie finansowym, jako różnicy między utargiem przedsiębiorstwa, a jego kosztami własnymi. To ostatnie pojęcie jest szersze, ponieważ suma akumulacji przedsiębiorstwa obejmuje cały produkt dodatkowy, który jest przeznaczony nie tylko na rozszerzenie produkcji, ale i na zaspokojenie takich potrzeb jak oświata, ochrona zdrowia, obrona narodowa itp.

**) Jest to oczywiście także produkt dodatkowy, tylko że wytwarzany i nagromadzony w latach ubiegłych.

wystarcza własna amortyzacja. O ile środków tych będzie za mało dla pokrycia nakładów inwestycyjnych, brakujące sumy są uzupełniane przez dotacje budżetowe.

Obecnie można wyjaśnić zagadnienie dokonywania przelewów amortyzacji od obiektów „już zamortyzowanych”. Konieczność tych przelewów może być uzasadniona zarówno względami praktycznymi, polegającymi na konieczności utrzymania właściwej i porównywalnej struktury kosztów własnych przedsiębiorstwa, pracującego przy pomocy zamortyzowanych lecz gospodarczo czynnych środków trwałych, jak też analizą teoretyczną. Można bowiem przyjąć za pewnik, że jeżeli dany obiekt bierze jeszcze udział w produkcji, to w dalszym ciągu, w miarę postępującego zużycia fizycznego — przenosi na towary cząstki swojej wartości. Tym samym przedsiębiorstwo winno otrzymywać w cenie sprzedażnej ekwiwalent tej przeniesionej wartości i odprowadzać odpowiednie sumy amortyzacji w normalnym trybie do banku.

Jeżeli przedsiębiorstwo w latach ubiegłych odprowadziło w ten sposób już sumę większą od wartości obiektu, to oczywiście nie może to znaczyć, że obiekt przekazał na towary większą wartość niż sam posiadał. Znaczy to jedynie, że poprzednio w koszty własne przedsiębiorstwa wkalkulowano większą wartość przeniesioną, niż była w rzeczywistości, zmniejszając o odpowiednią sumę zysk. W ten sposób część nowej wartości wytworzonej w przedsiębiorstwie była z niego odprowadzona pod nazwą odpisów amortyzacyjnych, zamiast pod właściwymi tytułami podatku obrotowego czy odpisów od zysku. W konsekwencji plan inwestycyjny był finansowany w większej części z odpisów amortyzacyjnych, a mniej z dotacji budżetowych, choć rzeczowo jego wielkość byłaby identyczna, gdyby amortyzacja została obliczona we właściwej wysokości.

Ze względu zaś na to, że przy ustaleniu stawek amortyzacyjnych nie można ściśle określić ani okresu czasu w jakim będzie można używać dany obiekt, ani też nie znana jest na ogół wartość obiektu, a jedynie wiadoma jest cena jego nabycia, w praktyce mogą występować wypadki amortyzowania „już zamortyzowanych” obiektów.

2. **Środki zwrotne** służą w zasadzie do finansowania inwestycji spółdzielczych oraz inwestycji dokonywanych przez osoby fizyczne (np. rzemiosło i gospodarstwa chłopskie) o ile inwestycje te są włączone do planu państwowego. Środki zwrotne są gromadzone w Narodowym Banku Polskim na specjalnym rachunku. Z tego rachunku czerpią banki finansujące inwestycje środki na udzielanie pożyczek bankowych na cele inwestycyjne w rozmiarach zatwierdzonych w planie inwestycyjnym. Podstawą pokrycia tego rachunku są lokaty Skarbu Państwa oraz instytucji ubezpieczeniowych i oszczędnościowych, gromadzone w Narodowym Banku Polskim.

3. **Ze środków własnych** inwestują przede wszystkim inwestorzy tacy, jak: instytucje spółdzielcze, oso-

by fizyczne, instytucje i organizacje polityczne, społeczne, zawodowe i religijne, a także w pewnym zakresie przedsiębiorstwa państwowe.

Źródłem środków własnych są zasoby osób fizycznych i instytucji społecznych a także nadwyżki wypracowane przez spółdzielczość. Poza tym jako środki własne uważa się również należności wypłacane inwestorom z tytułu odszkodowań przez zakłady ubezpieczeń, kwoty wygospodarowane przez przemysł na likwidację szkód przemysłowych, zbiórki i ofiary społeczeństwa, wpłaty użytkowników oraz tzw. szarwark, tzn. określone w pieniądzu świadczenia w naturze itp.

Te trzy rodzaje środków mogą być używane na finansowanie tzw. inwestycji „limitowych”, które są wykonywane na podstawie zamieszczonych w Planie Inwestycyjnym limitów określających górną granicę wartości środków inwestycyjnych, jakie mogą być zużyte na finansowanie inwestycji; natomiast tzw. inwestycje „poza-limitowe” czyli drobne inwestycje wykonywane przez przedsiębiorstwo, a nie mające określonych w planie inwestycyjnym limitów — mogą być finansowane jedynie ze środków własnych takich, jak: fundusz popierania produkcji z odpadków, fundusz zakładowy, odszkodowania itp.

*
**

Księgowość związana z wykonywaniem inwestycji może być prowadzona łącznie z księgowością działalności eksploatacyjnej przedsiębiorstwa bądź poza nią — jako odrębna księgowość inwestycyjna. W niniejszym opracowaniu zajmujemy się tylko rozpatrzeniem pierwszego wypadku.

Zadaniem księgowości ewidencjonującej wykonywanie inwestycji jest kontrola nakładów na inwestycje oraz źródeł ich finansowania. Najbardziej proste więc ujęcie księgowej kontroli operacji związanych z wykonywanymi inwestycjami można przedstawić za pomocą następującego schematu *).

Planowanie inwestycji		Tabl. 1. Nakłady na inwestycje	
10.000.—	—————→	10.000.—	

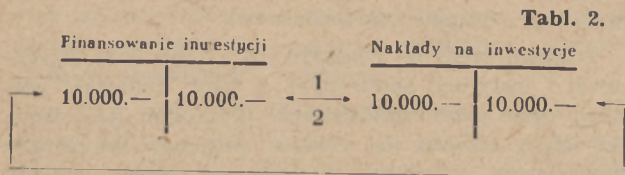
Konto „Nakłady na inwestycje” rejestruje zużyte przy wykonywaniu inwestycji środki i przedmioty pracy oraz wynagrodzenie siły roboczej, konto zaś „Finansowanie inwestycji” wskazuje na źródło finansowania tych nakładów.

Po zakończeniu inwestycji oraz oddaniu ich do użytkowania (a następnie po zatwierdzeniu bilansu przedsiębiorstwa przez jego władze nadrzędne) dotychczasowe księgowanie powinno być przeciwstawnym zapisem zniesione, ponieważ skończył się okres kontroli wykonywanych inwestycji.

*) Przy założeniu finansowania inwestycji tylko z budżetu i to w momencie ponoszenia nakładów oraz przy zleconym systemie wykonywania inwestycji.

Całość więc tych księgowani można przedstawić w następujący sposób:

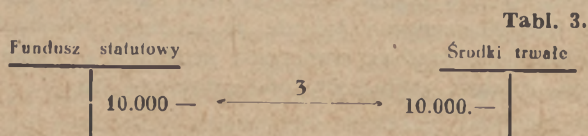

Założenia:

1. Zużyte środki i przedmioty pracy oraz wynagrodzenie siły roboczej.
2. Stwierdzenie prawidłowości sfinansowania inwestycji.

Księgowania dotychczasowe nie pozwalają jednak na dalsze kontrolowanie oddanych do użytkowania, a powstałych wskutek wykonania inwestycji środków trwałych.

Ponieważ środki te otrzymało przedsiębiorstwo z budżetu w formie dotacji, księgowania tych inwestycji dokonuje się podobnie jak księgowanie otrzymanych z zewnątrz przedsiębiorstwa środków trwałych i przebiega następująco:

Założenie:

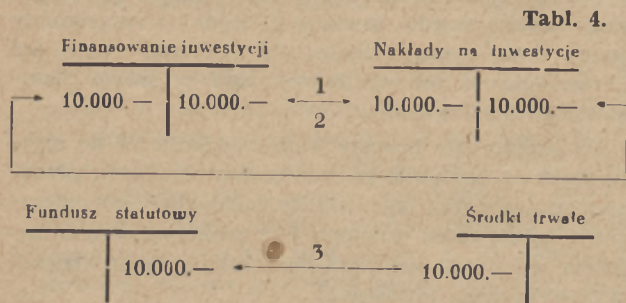
3. Oddanie po zakończeniu inwestycji — środków trwałych do użytkowania.

Od momentu oddania środków trwałych do użytkowania *) rozpoczyna się ich amortyzacja — księgowanie ujęcie której przedstawiłmy w numerze 11 Biuletynu BOR.

Należy podkreślić, że przychód środków trwałych księgowany jest zawsze identycznie, bez względu na to, czy otrzymano środki trwałe z zewnątrz, czy wykonano je w ramach przedsiębiorstwa drogą inwestycji.

Znoszące się wzajemnie zapisy, przedstawione na tablicy 2, wykazują wyraźnie na charakter wykonywanych inwestycji zlecony przez Budżet Państwa przedsiębiorstwu.

Istotę kontroli księgowej wykonywanych inwestycji i ich oddania do użytkowania przedstawić można jako połączenie dotychczasowych księgowani: (Tablice 1, 2, 3).

*) W praktyce amortyzacja rozpoczyna się od 1 dnia następnego miesiąca po oddaniu środków trwałych do użytkowania.

Uwaga:

W praktyce kolejność księgowani wynikająca z chronologii operacji jest inna:

1. nakłady na inwestycje (zapis 1),
2. oddanie wykonanych drogą inwestycji środków trwałych do użytkowania (zapis 3),
3. stwierdzenie prawidłowości sfinansowania inwestycji (zapis 2).

Przedstawiony dotychczas sposób księgowej kontroli wykonywanych inwestycji i oddawanych do użytkowania środków trwałych, uzyskanych tą drogą, chociaż ujmujący istotę zjawiska, nie jest wystarczający. Wpływają na to różne powody, z których najważniejsze są następujące:

1. inwestycje wykonywane są przez inne przedsiębiorstwa tzw. systemem zleconym, bądź przez dane przedsiębiorstwo tzw. systemem gospodarczym — stąd konieczność różnego księgowego ujęcia tych dwóch systemów wykonawstwa;

2. moment finansowania nie jest równoczesny z momentem powstawania nakładów na inwestycje, stąd konieczność odrębnego ujęcia księgowego tych dwóch wielkości;

3. nie wszystkie rozpoczęte w danym okresie sprawozdawczym inwestycje są w tymże okresie zakończone i oddawane do użytkowania — stąd konieczność rozgraniczenia nakładów na inwestycje zakończone i niezakończone;

4. w niektórych wypadkach upoważnia się przedsiębiorstwo do zakupu materiałów na inwestycje przed ich wykonywaniem w celu późniejszego ich wykorzystywania — stąd konieczność księgowej kontroli obrotu tymi materiałami;

5. ze względów praktycznych Budżet Państwa*) upoważnia przedsiębiorstwo do zatrzymywania części środków, przeznaczonych na inwestycje do dyspozycji przedsiębiorstwa (są to tzw. środki własne) stąd konieczność odrębnej kontroli księgowej finansowania inwestycji ze środków bezzwrotnych (pochodzących wprost z budżetu) i ze środków własnych;

6. ze względów technicznych zdarzają się wypadki późniejszego przekazania środków na inwestycje, niż pónoszenia nakładów i stąd konieczność udzielania przejściowych tzw. antycypacyjnych kredytów na inwestycje i odrębnego ich księgowego ujęcia;

7. w niektórych wypadkach jest rzeczą uzasadnioną wypłacanie wykonawcom inwestycji zaliczek na poczet wykonywanych robót — stąd konieczna dodatkowa kontrola księgowa zaliczek;

8. przy gospodarczym systemie wykonywania inwestycji przedsiębiorstwo przejściowo zużywa na ten cel środki obrotowe, których zwrot (refundacja) następuje okresowo — stąd konieczność udzielenia przejściowych kredytów, i ich ewidencji w księgowości.

(K. K.).

*) Praktycznie w Polsce w jego imieniu Bank Inwestycyjny.

WYTYCZNE – INFORMACJE – WYJAŚNIENIA

Zamknięcia rachunkowe za r. 1951

Jak się dowiadujemy, w niedługim czasie ukaże się zarządzenie Ministra Finansów określające zasady dokonania zamknięć rachunkowych i sprawozdań rocznych dla przedsiębiorstw sporządzających samodzielne bilanse. Dotyczy ono przedsiębiorstw państwowych oraz przedsiębiorstw mających formę spółek prawa handlowego z udziałem majątkowym Skarbu Państwa.

Spośród przepisów ogólnych zasługuje na uwagę przepis stwierdzający wyraźnie, że sporządzenie bilansu rocznego oraz rachunku wyników nie wymaga przeksięgowania sald poszczególnych kont na konta „Bilans zamknięcia“ i „Rachunek wyników“. Przepis podkreśla jednak obowiązek sporządzenia zestawienia obrotów i sald (obrotówek), które po uzgodnieniu z księgami i zbilansowaniu stają się podstawą sporządzenia bilansu netto i rachunku wyników przedsiębiorstwa.

W sprawie przedsiębiorstw, które z dniem 1.1.1952 prowadzić będą księgowość w oparciu o inny plan kont niż dotychczasowy (np. przedsiębiorstwa handlu wewnętrznego) — zarządzenie postanawia, że przedsiębiorstwa te dokonają przekształcenia bilansu początkowego, wniesionego w danym układzie na konto „Bilans otwarcia“ — na układ zgodny z wymogami nowego planu kont przy pomocy dwóch kont pomocniczych „Bilans otwarcia — aktywa do przekształcenia“ i „Bilans otwarcia — pasywa do przekształcenia“. Szczegółowy sposób dokonania przekształcenia bilansu będzie przedmiotem specjalnego zarządzenia Ministra Finansów.

W zakresie przepisów szczegółowych w odniesieniu do środków trwałych zarządzenie wskazuje, że place, grunty i tereny (także leśne, wodne jak i nadania górnicze) nie mogą być wykazywane w bilansie w specyfikacji środków trwałych należy jednak w formie uwagi podać ogólną powierzchnię posiadanych placów gruntów i terenów (zasada ta nie dotyczy przedsiębiorstw, mających formę spółek prawa handlowego z udziałem majątkowym Skarbu Państwa).

Wszelkie natomiast inwestycje przeprowadzone na placach, gruntach i terenach (np. nawierzchnie, melioracje, osuszanie, nawadnianie itp.) stanowią środki trwałe i powinny być umarżane. Odpisów amortyzacyjnych środków trwałych należy dokonać w zasadzie wg norm określonych rozporządzeniem Ministra Skarbu z dnia 1 grudnia 1946 r. w sprawie wykonania dekretu o postępowaniu podatkowym, chyba że właściwe Ministerstwa ustaliły normy branżowe.

Zarządzenie określa sposób dokonywania zapisów zamknięciowych przeprowadzanych po zatwierdzeniu bilansu w następujący sposób:

1. W księgach roku sprawozdawczego następuje:

a) kompensata sald kont „Inwestycje zakończone“ oraz „Finansowanie inwestycji“, jak też sald kont „Remonty kapitalne“ oraz „Fundusz na kapitalne remonty“,

b) kompensata sald kont „Fundusz zakładowy“ i „Wydatki z Funduszu zakładowego“ oraz „Fundusz popierania produkcji z odpadków“ i „Wydatki z funduszu popierania produkcji z odpadków“,

c) przeniesienie sald kont zwiększenia jak i zmniejszenia funduszu statutowego na konto „Fundusz statutowy“.

2. Natomiast w księgach roku następnego po sprawozdawczym, po dokonaniu odpowiednich przelewów wyrównawczych, na konto „Fundusz statutowy“ (ew. na konta jego zmniejszenia lub zwiększenia, jeśli są one przewidziane w planie kont) przechodzą: salda kont środków oddanych, środków otrzymanych, jak też konta „Wynik działalności przedsiębiorstwa“.

Do bilansu przyjmuje się przeto przelewy z zysku, nadwyżek środków obrotowych oraz dotacje na pokrycie strat, jak i na uzupełnienie środków obrotowych w wysokości efektywnie dokonanych wzgl. otrzymanych przelewów. Sumy zaś przypadających wpłat z zysku do budżetu jak i należnych dotacji na pokrycie planowych strat należy uwidocznić na kontach pozabilansowych.

W zakresie rozrachunków z odbiorcami, dostawcami, organami finansowymi innymi instytucjami zarządzenie wprowadza obowiązek uzgodnienia sald, dopuszczając jedynie w wyjątkowych wypadkach możliwość przyjęcia do bilansu sum wynikających z ksiąg i uznanych za słuszne przez przedsiębiorstwo, gdy nie zostanie osiągnięte wzajemne uzgodnienie. W zakresie rozrachunków wewnętrzno-branżowych zarządzenie wprowadza bezwzględny obowiązek uzgadniania sald pod rygorem uznania bilansu za nieprawidłowy.

Odnosnie roszczeń oddalonych w wyniku postępowania spornego, i należności (ew. zobowiązań) przedawnionych, zarządzenie poleca spisać je na straty (ew. zyski). Dotyczy to również należności nieściągalnych, z tym, że odpisanie ich na straty wymaga uprzedniej decyzji jednostki nadrzędnej w granicach przyznaných uprawnień.

Również i manka, ubytki i straty njezawinione winny być spisane na straty przed sporządzeniem bilansu.

Salda kont funduszy celowych (z wyjątkiem funduszu zakładowego i funduszu popierania produkcji ubocznej) winny być uzgodnione ze stanem środków znajdujących się na rachunkach bankowych funduszy i rezerw.

Zarządzenie dopuszcza możliwość przeniesienia salda konta „Wydatki z funduszu zakładowego“ figurującego już w bilansie roku 1950 — na konto „Straty lat ubiegłych“, a mianowicie:

1. jeżeli przeniesienie salda konta „Wydatki z funduszu zakładowego“ na konto „Fundusz zakładowy“ nie mogło nastąpić na skutek tego, że nie zaislniały warunki dokonania odpisu na fundusz zakładowy za rok 1950;

2. jeżeli dokonane odpisy na fundusz za rok 1950 nie wystarczyły na pokrycie uprzednio dokonanych wydatków.

W obu jednak wypadkach odpisaniu na straty mogą podlegać jedynie wydatki na nagrody indywidualne oraz osiągnięcia we współzawodnictwie poniesione od 1 września 1950 r. do 31 grudnia 1950 r. za zezwoleniem jednostki nadrzędnej.

Sprawozdania roczne winny być sporządzone do dnia 25 lutego 1952 r. (Dla niektórych przedsiębiorstw wymienionych w zarządzeniu termin złożenia sprawozdań rocznych wyjątkowo ustalony został na dzień 25 marca 1952 r.).

Wzory sprawozdań rocznych określone zostały oddzielnymi instrukcjami w sprawie sprawozdawczości fi-

nansowej na 1951 r. przy czym nie należy do sprawozdań rocznych dołączać sprawozdań terminowych, o których mowa w tychże instrukcjach.

Podkreślić należy, że sprawozdanie roczne winno być uzupełnione następującymi załącznikami do bilansu, sporządzonymi wg podanych wzorów:

- a) specyfikacją zmian funduszu własnego,
- b) specyfikacją środków trwałych i ich umorzeń,
- c) specyfikacją zbiorczą niedoborów i nadwyżek zapasów,
- d) specyfikacją gospodarki funduszem popierania produkcji ubocznej,
- e) specyfikacją gospodarki funduszem zakładowym.

(L. G.).

Wyjaśnienia w sprawie zmian strukturalno-organizacyjnych na rok 1952

Poniżej zamieszczona Instrukcja omawiająca sprawy finansowo - księgowo w przedsiębiorstwach wielozakładowych, których zakłady mają być usamodzielnione od 1 stycznia 1952 r. została oparta o pismo okólnie Departamentu Finansowego Ministerstwa Przemysłu Lekkiego; zadaniem jej jest pomoc służbie finansowo - księgowej w jej pracach związanych ze zmianami strukturalno - organizacyjnymi mającymi na celu pogłębienie planowania i rozrachunku gospodarczego.

Redakcja

A. Zagadnienia organizacyjne

I. Zmiany strukturalno - organizacyjne przewidziane na rok 1952 w niektórych przemysłach zmierzają do stworzenia sprzyjających warunków dla dalszego rozwoju i wzmocnienia przedsiębiorstw. Ustalenie jednolitej struktury przemysłu — wzmocnienie i usprawnienie kierownictwa przedsiębiorstw, udoskonalenie organizacji wewnętrznej przedsiębiorstw, pogłębienie planowania i rozrachunku gospodarczego - stanowią podstawowe środki ułatwiające wykonanie i przekroczenie zadań planu 6-letniego.

Postawione zadanie przeprowadzenia zmian strukturalnych, które wchodzi w życie z dniem 1.I.1952 r. wyrażają się przede wszystkim w usamodzielnieniu przedsiębiorstw. Realizacja tego zadania wymaga przygotowania szczegółowo rozpracowanych planów działania na odcinku reorganizacji przedsiębiorstw.

Szczególnie ważne zadania spoczywają na działach finansowo - księgowych reorganizowanych jednostek do wykonania prac zarówno w ciągu bieżącego roku jak i w początkach roku 1952.

II. Ze szczególną dokładnością winny być dokonane następujące prace:

- a) wybór kadr finansowo - księgowych i przygotowanie obsad dla wyodrębnionych jednostek,
- b) przeszkolenie tych kadr w zakresie obowiązujących zasad finansowania i księgowości,
- c) opracowanie szczegółowych instrukcji doł. planowania finansowego i zagadnień księgowych występujących w jednostkach reorganizowanych i wyodrębnionych,
- d) bezpośrednie instruowanie i nadzorowanie księgowości zarówno w nowopowstałych jednostkach, jak i w komórkach rozliczeniowych.

B. Komórki rozliczeniowe

I. Uwagi ogólne.

1. Sporządzenie bilansów za rok 1951 dla jednostek ulegających od 1.I.1952 r. reorganizacji należy powierzyć w zasadzie komórkom rozliczeniowym.

2. Siedzibę komórki rozliczeniowej określa jednostka nadrzędna reorganizowanego przedsiębiorstwa.

Siedzibą komórki rozliczeniowej winien być w zasadzie ten zakład, przy którym znajdował się zarząd reorganizowanego przedsiębiorstwa, wzgl. który działać będzie w 1952 roku na zasadzie aktu erekcyjnego zreorganizowanego przedsiębiorstwa.

3. Okres istnienia komórki rozliczeniowej określa jednostka nadrzędna przedsiębiorstwa biorąc pod uwagę następujące zasadnicze zadania komórki:

- a) uzupełnienie księgowości oraz sporządzenie bilansu zamknięcia za rok 1951 jednostki reorganizowanej,
- b) uzyskanie zatwierdzenia bilansu przez jednostkę nadrzędną,
- c) przeksięgowanie wartości przekazanych składników majątkowych i zobowiązań jednostkom wyodrębnionym na podstawie aktów zdawczo-odbiorczych. Przeksięgowanie tych wartości może być przeprowadzone:

ca) w księgach roku 1952 tego z wyodrębnionych zakładów, który działać będzie w 1952 roku na zasadzie aktu erekcyjnego zreorganizowanego przedsiębiorstwa. Przeksięgowania należy dokonać po otwarciu ksiąg na podstawie bilansu zamknięcia za 1951 r. sporządzonego przez komórkę rozliczeniową dla całego przedsiębiorstwa,

cb) w księgach roku 1951 tej jednostki ulegającej całkowitej reorganizacji, która przekazała cały swój majątek i zobowiązania wg stanu na 31.12.51 r. nowopowstałym jednostkom i nie będzie w 1952 roku kontynuowała swej działalności,

d) przekazanie dokumentów i ksiąg przedsiębiorstwu wskazanemu przez jednostkę nadrzędną,

e) opieka, pgradnictwo i fachowy nadzór nad komórkami księgowości w jednostkach wyodrębnionych, powstałych w następstwie reorganizacji danego przedsiębiorstwa.

4. Kontrolę działalności komórek rozliczeniowych sprawuje jednostka nadrzędna na podstawie zatwierdzonych harmonogramów prac.

5. Nakłady działalności komórek rozliczeniowych ująć należy w odrębny preliminarz budżetowy sporządzony wg układu rodzajowego klasy 4 planów kont dla przedsiębiorstw przemysłowych.

Preliminarz ten podlega zatwierdzeniu przez Centralny Zarząd wzgl. jednostkę równorzędną.

Preliminarz komórki rozliczeniowej działającej przy przedsiębiorstwie zobowiązany do obsługi administracyjno-gospodarczej tej komórki wchodzi w plan nakładów tego przedsiębiorstwa.

W celu umożliwienia kontroli wykonania preliminarza komórki rozliczeniowej — koszty utrzymania tej komórki należy rozliczyć w dodatkowej kolumnie arkusza rozliczeniowego.

Na podstawie zatwierdzonego klucza podziałowego kosztów utrzymania komórki rozliczeniowej, przedsiębiorstwo rozliczające fakturuje odpowiednią część tych kosztów jednostkom powstałym na skutek dekomasacji.

Jednostki nowopowstałe w następstwie reorganizacji planują koszt usług z tyt. pracy komórki rozliczeniowej w grupie 44 i na podstawie otrzymanych faktur uznają i płacą odpowiednie sumy jednostce, przy której działa komórka rozliczeniowa.

C. Zasady księgowego ujęcia rozliczeń wynikających z przekazywania składników majątkowych i zobowiązań jednostkom wyodrębnionym od 1.I.1952 roku.

1. Przekazanie majątku trwałego i obrotowego na rzecz jednostki wyodrębnionej następuje nieodpłatnie na podstawie aktu zdawczo-odbiorczego obejmującego wartość składników majątkowych będących w posiadaniu jednostki wyodrębnionej według stanu na dzień 31.12.1951 r.

2. Jeżeli jednostka wyodrębniona samodzielnie bilansuje, przejściu podlegają wszystkie aktywa i pasywa objęte bilansem sporządzonym na dzień 31.12.51 r. Podstawą sporządzenia bilansu są zapisy księgowe jednostki wyodrębnionej oraz inwentaryzacja przeprowadzona zgodnie z Zarządzeniem Ministra Finansów z dnia 4.10. br.

3. W przedsiębiorstwach wielozakładowych ulegających dekomasacji, których zakłady samodzielnie bilansowały lecz były centralnie finansowane, przekazywanie odpowiedniej części zobowiązań z tytułu kredytów bankowych może mieć miejsce jedynie po uzyskaniu zgody banku finansującego.

4. Wszelkie dostawy nie objęte aktem zdawczo-odbiorczym zgodnie z pkt. 1 części B dokonane przez jednostkę przekazującą po dniu 31.12.1951 r. na rzecz jednostek wyodrębnionych winny być fakturowane i rozliczane drogą inkasa bankowego.

5. Podstawowym dokumentem, uzasadniającym zarówno w jednostce przekazującej, jak i przejmującej księgowanie wartości przejętych wzgl. przekazanych nieodpłatnie składników majątku trwałego i obrotowego wg stanu na 31.12.1951 r., winny być noty księgowe sporządzone na podstawie protokołów zdawczo-odbiorczych.

6. W jednostkach dekomasowanych, jak również w wyodrębnionych przeksięgowanie not, o których mowa w pkt. 5 następuje w księgach roku 1952 pod

datą 1 stycznia, przy czym jednostka przekazująca dokonuje uprzednio pełnego otwarcia ksiąg na podstawie bilansu zamknięcia na rok 1951 sporządzonego przez komórkę rozliczeniową.

7. W jednostkach ulegających całkowitej reorganizacji, które w 1952 roku nie będą kontynuowały swej działalności otwarcia ksiąg na 1.I.1952 r. wg bilansu zamknięcia sporządzonego przez komórkę rozliczeniową oraz przeksięgowania not w sposób ustalony w pkt. 6 należy dokonać na kontach księgowości 1951 roku.

8. W celu jednolitego ujęcia księgowania jednostka przekazująca otwiera w pdgr. 161 następujące konta analityczne:

1) Rozliczenie z tytułu przekazanych nieodpłatnie aktywów w związku z wyodrębnieniem zakładu Nr . . .

2) Rozliczenie z tytułu przekazanych pasywów w związku z wyodrębnieniem zakładu Nr . . .

Konta te przejmą zapisy przeciwstawne w korespondencji z odpowiednimi kontami tych składników majątkowych i zobowiązań, które zostały przekazane zgodnie z aktem zdawczo-odbiorczym.

Po całkowitym zaksięgowaniu akcji przekazywania, saldo konta „Rozliczenie z tytułu przekazywanych aktywów“ przenieść należy na konto 082 „Zmniejszenie funduszu“, saldo konta „Rozliczenie z tytułu przekazanych pasywów“ przenieść na konto 081 „Zwiększenie funduszu“.

9. Jednostka wyodrębniona księguje przejęte nieodpłatnie składniki majątkowe oraz zobowiązania na odpowiednich kontach w korespondencji z kontem w podgrupie 161 pod nazwą „Rozliczenie z tyt. nieodpłatnego przejęcia majątku i zobowiązań w związku z wyodrębnieniem przedsiębiorstwa“.

Po całkowitym zaksięgowaniu akcji przejmowania saldo ww konta przenieść należy na konto 080 „Fundusz Statutowy“.

10. Te przedsiębiorstwa wielozakładowe, ulegające dekomasacji wzgl. likwidacji od 1.I.1952 roku, których podległe zakłady w 1951 roku samodzielnie bilansowały, dokonują przeksięgowania związanych z przekazywaniem majątku i zobowiązań wyodrębnionym przedsiębiorstwom — na podstawie pełnych bilansów na dzień 31.12.1951 r. poszczególnych zakładów — tylko w przypadku prowadzenia zbiorczej księgowości przedsiębiorstwa.

11. Składniki majątkowe i zobowiązania zarządu tego przedsiębiorstwa wielozakładowego, którego zakłady samodzielnie bilansowały w r. 1951 — mogą podlegać przekazaniu jednostce wskazanej przez CZ albo w całości (na podstawie odrębnego bilansu majątkowego zarządu na 31.12.51 r.) — albo też mogą być częściowo rozdzielone pomiędzy kilka jednostek. Odnosnie księgowania wartości przekazanego majątku mają zastosowanie odpowiednie wytyczne ustalone w rozdziale II, części B.

D. Zagadnienia finansowania w 1952 roku.

1. Jednostki nadrzędne przedsiębiorstw nowopowstałych do życia z dniem 1.I.52 r., przedłożą terenowo właściwemu Oddziałom NBP odpisy aktów erekcyjnych przedsiębiorstw i wystąpią z wnioskiem o otwarcie im r-ków operacyjnych oraz r-ków specjalnych.

2. Plany finansowania na I kwartał 1952 dla nowych przedsiębiorstw opracowują jednostki macierzy-

ste, z których wyłaniają się przedsiębiorstwa i w terminie ustalonym przez NBP i BI przedkładają je terenowo właściwym oddziałom banków finansujących.

3. Terenowo właściwym oddziałom banków finansujących należy bezzwłocznie po sporządzeniu przedłożyć:

- a) plany finansowe na rok 1952
- b) bilanse otwarcia na dzień 1.I.52 r.

4. Na pokrycie bieżących wydatków eksploatacyjnych przedsiębiorstwa będzie przyznawał Oddział banku finansującego w początkowym okresie w miarę aktualnie zachodzących potrzeb — kredyt obrotowy w formie kredytu do rozliczenia.

5. Czas korzystania z kredytu do rozliczenia wynosi zasadniczo 3 miesiące.

6. Po przedłożeniu Oddziałowi banku finansującego bilansu otwarcia na dzień 1.I.52 r. oraz planu finansowego na 1952 rok zostanie przeklasyfikowany kredyt do rozliczenia na poszczególne jego rodzaje. Rozliczanie nadwyżek i niedoborów środków obrotowych przedsiębiorstw nastąpi w trybie Uchwały Rady Ministrów nr 99 z dnia 10.2.51 r. (Monitor Polski Nr A-17 z dnia 5.3.51 r., poz. 226).

7. W przypadku upływu czasokresu ustalonego dla korzystania z kredytu do rozliczenia i nieprzedłożenia w tym czasie Oddziałowi banku finansującego bilansu otwarcia na dzień 1.I.52 r. oraz planu finansowego na rok 1952, udzielony kredyt do rozliczenia zostaje przeniesiony na r-k kredytu przeterminowanego z równoczesnym zablokowaniem r-ku operacyjnego przedsiębiorstwa.

Księgowanie zużycia przedmiotów nietrwących

Departament Księgowości Ministerstwa Finansów pismem Nr KS 10939/1/51 wyjaśnił, że przedsiębiorstwa przemysłowe, stosujące w r. 1952, zgodnie z pismem Dep. Finansów Przemysłu Min. Finansów Nr FP 8560/1/51 50% odpisy tytułem zużycia przedmiotów nietrwących (w momencie oddania ich do użytkowania) winny ujmować zapisy z tego tytułu na kon-

tach 351 „Przedmioty nietrwące w użytkowaniu“ i 352 „Zużycie przedmiotów nietrwących“.

W wyniku tego postanowienia ewidencja przedmiotów nietrwących w użytkowaniu (konto 351) winna być prowadzona wg ich wartości pierwotnej, a zużycie wykazywane na koncie 352.

Uproszczenia w księgowości materiałowej

W związku z zapytaniem szeregu przedsiębiorstw Departament Księgowości Min. Finansów pismem Ks 10939/1/51 wyjaśnił, że bieżące zapisy w kartotece ilościowo-wartościowej nie są w ciągu miesiąca ko-

nieczne w wypadku stosowania uproszczeń polegających na zbiornikowaniu dowodów celem łącznej wyceny i księgowania. Zaznacza się, że ewidencja ilościowa musi być bezwzględnie prowadzona bez zaległości.

Finansowanie inwestycji i kapitalnych remontów

W związku z podniesionymi wątpliwościami zamieszczamy poniżej wyjaśnienia do przepisów, dotyczących finansowania inwestycji i kapitalnych remontów.

1. Dodatkowe pokrycie niektórych faktur i rozliczeń dotyczących planu inwestycyjnego 1950 r.

Na tle uchwały Prezydium Rządu Nr 651 z dnia 15 września 1951 r. w sprawie dodatkowego pokrycia ze środków inwestycyjnych niektórych faktur i rozliczeń dotyczących planu inwestycyjnego 1950 r. a nie złożonych w bankach finansujących inwestycje w terminach ustalonych dla rozliczeń z planem inwestycyjnym na rok 1950 (Monitor Polski Nr A-85, poz. 1168) u niektórych wykonawców powstały wątpliwości odnośnie prawidłowego określenia „właściwych ministrów“ którym w poszczególnych sytuacjach zainteresowane przedsiębiorstwa względnie inwestorzy powinni przedłożyć wnioski o pokrycie przedmiotowych faktur lub rozliczeń.

Ministerstwo Finansów udzieliło w tej sprawie następujących wyjaśnień:

a) wnioski w sprawie dodatkowego pokrycia faktur w przypadku kiedy niedotrzymanie terminu przewidzianego dla rozliczeń z planem inwestycyjnym 1950 r. nie było zawinione przez przedsiębiorstwo — wystawcę faktury, lecz przez inwestora na którego faktura była wystawiona — składają wystawcy faktur ministrowi

właściwemu dla ich działalności a nie ministrowi właściwemu dla inwestorów. Okoliczność, że winę niedotrzymania terminu rozliczeń ponosi inwestor posłuży wystawcy w takim przypadku jako uzasadnienie jego wniosku;

b) w oparciu o wyjaśnienie wyżej podane można ustalić regułę, że wnioski w sprawie dodatkowego pokrycia należności dotyczących planu inwestycyjnego na rok 1950 składają właściwym dla swej działalności ministrom te jednostki, które na zasadzie przeprowadzonych (w oparciu o cytowaną uchwałę) dodatkowych rozliczeń, mają otrzymać należności.

Ministerstwo wyjaśniło równocześnie, że od powyższej zasady może być stosowany wyjątek w odniesieniu do należności drobnych niezrzeszonych rzemieślników. Wnioski na pokrycie tych należności mogą złożyć właściwemu dla swej działalności ministrowi inwestorzy, którzy powinni je być pokryć;

c) jeżeli wystawca faktury lub inwestor sporządzający rozliczenie refundacyjne w r. 1950 podlegał innemu ministrowi a — na skutek przeprowadzonej reorganizacji w okresie sporządzania wniosku o dodatkowe pokrycie omawianych należności — podlega jego działalność właściwości innego ministra, wniosek swój kieruje do ministra, który jest dla niego właściwym w chwili jego sporządzania;

2. Oszczędność etapu realizacji inwestycji

Niektórzy wykonawcy inwestycji uważali, że na poczet wykonania nałożonych na nich zadań oszczędnościowych etapu realizacji może być zaliczona obniżka kosztów spowodowana zmniejszeniem składek Zakładu Lecznictwa Pracowniczego, Akcji Socjalnej oraz Funduszu Nagród i Prac Zleconych.

Ministerstwo Finansów wyjaśniło, że wspomniane wyżej obniżki nie mogą być wliczone do obowiązującej oszczędności etapu realizacji, gdyż zostały one wprowadzone już po ustaleniu wysokości odsetka oszczędności etapu realizacji.

3. Nadpłaty i niedopłaty amortyzacji r. 1950.

Na skutek dokonywania ostatecznego zamknięcia budżetu za rok ubiegły NBP wstrzymał z dniem 31.7.1951 r. regulację nadpłat i niedopłat tej części amortyzacji roku 1950, która była przeznaczona na sfinansowanie inwestycji. W związku z tym Ministerstwo Finansów wyjaśniło, że banki finansujące inwestycje otrzymały dyspozycję dokonywania dalszych rozliczeń z wyżej wymienionego tytułu przez działające w r. 1951 na szczeblu resortów rachunki nadpłat i niedopłat amortyzacji. Podobnie rozliczenia — dotyczące tej części amortyzacji 1950 r., która przeznaczona była na sfinansowanie kapitalnych remontów — przeprowadzane są poprzez rachunki, prowadzone przez banki finansujące eksploatację dla akumulacji przeznaczonej na kapitalne remonty części amortyzacji 1951 r.

4. Przeniesienie środków na kapitalne remonty

Niektóre oddziały banków finansujących kapitalne remonty wstrzymywały dokonywanie przeniesień środków na kapitalne remonty dokonane w trybie ustalonym zarządzeniem Ministra Finansów z dnia 30 marca 1951 r. (w sprawie finansowania i bankowej kontroli kapitalnych remontów) uzależniając ich dokonanie od potwierdzenia przeniesienia przez swoją centralę.

Ministerstwo Finansów wyjaśniło, pouczając zarazem banki, że na gruncie obowiązujących przepisów brak jest podstaw do żądania potwierdzenia przenie-

sienia przez centralę banku, jeżeli dyspozycja dotycząca przeniesienia odpowiada wymogom ww. zarządzenia.

5. Środki na rzeczowe zakończenie planu inwestycyjnego r. 1951

Instrukcja budżetowa Nr 5/52 określa szczegółowo sposób zapewnienia środków finansowych na rozliczenia z tytułu robót, dostaw i usług fizycznie wykonanych w r. 1951, nie zawiera natomiast wskazówek co do źródła pokrycia środków na nakłady inwestycyjne zaplanowane na rok 1951, lecz nie wykonane w ramach tego roku.

Omówione nakłady powinny być włączone do planu inwestycyjnego na rok 1952. Tryb ich włączenia może być jednak dwojaki:

a) jeżeli inwestor w chwili opracowywania planu inwestycyjnego na rok 1952 może określić jakie składniki tytułu inwestycyjnego z r. 1951 (w całości lub w części) nie zostaną w terminie do dnia 31 grudnia wykonane, powinien tę, nie dającą się wykonać część swego zadania inwestycyjnego z roku 1951 włączyć do opracowywanego wniosku inwestycyjnego na rok 1952 i zapewnić pokrycie w ramach przyznanego na ten rok limitu;

b) jeżeli inwestor w chwili opracowywania planu inwestycyjnego na rok 1952 nie jest w stanie określić zadań inwestycyjnych na rok 1951, których nie wykona w terminie do dnia 31 grudnia, może pokrycie na dokonanie tych inwestycji otrzymać z rezerwy na okres realizacji planu, posiadanej przez inwestora centralnego (patrz § 81 Zarz. Przew. PKPG z dnia 18 lipca 1951 r. w sprawie zasad i trybu sporządzania planu inwestycyjnego na rok 1952).

Błędem byłoby traktowanie potrzeb finansowych na dokończenie w roku 1952 inwestycji z roku 1951 jako zobowiązań budowy (inwestora) dodatkowo zwiększających jego zapotrzebowanie na środki — w stosunku do limitu inwestycyjnego na rok 1952, albowiem jako zobowiązania inwestora — w obowiązującym systemie planowania finansowego inwestycji rozumie się wyłącznie niepokryte należności za roboty, dostawy i usługi — fizycznie wykonane do dnia 31.XII.1951 r.

Wyjaśnienia zespołów konsultacyjnych BOR

Ogólne

Pytanie: Jakie rozporządzenia regulują sposób przeprowadzania rozliczeń różnic budżetowych oraz różnic wyrównawczych przy zakupach przez państwowe przedsiębiorstwa handlowe materiałów budowlanych od przedsiębiorstw spółdzielczych i terenowych?

Odpowiedź: Ww. zagadnienie reguluje zarządzenie Ministra Finansów z dnia 21 maja 1951 r. w sprawie rozliczeń różnic wyrównawczych (budżetowych) w państwowych przedsiębiorstwach skupu (Monitor Polski A-50, poz. 669) oraz zarządzenie Ministra Finansów z dnia 11 października 1951 r.

Pytanie: Gdzie należy ewidencjonować potrącenie od wynagrodzeń pracowniczych dokonane z tytułu naruszenia ustawy o zabezpieczeniu socjalistycznej dyscypliny pracy?

Odpowiedź: Zgodnie z pismem Departamentu Księgowości Ministerstwa Finansów Nr KS 9493/I/51 po-

trącenia te winny być ewidencjonowane w pgr. 154 — „Inne“ (rozliczenia z tytułów publiczno-prawnych) — jako zobowiązanie przedsiębiorstwa wobec budżetu. W momencie spłaty księgowanie następuje w normalnym trybie na dobro rachunku operacyjnego.

Pytanie: W jaki sposób należy księgować wypłatę zasiłków pieniężnych: chorobowych, połogowych, pokarmowych itp. — dokonywanych przez przedsiębiorstwo?

Odpowiedź: O ile branżowe przepisy nie stanowią inaczej dla ewidencji tych wypłat służy konto analityczne w pgr. 152, które ewidencjonuje po stronie Wn obciążenie instytucji ubezpieczeniowej za dokonane wypłaty wg list oraz dopłaty, które wynikną przy zatwierdzaniu list przez instytucję ubezpieczeniową. Po stronie Ma tego konta księguje się zatwierdzone przez instytucję ubezpieczeniową listy wypłat zasiłków w korespondencji z kontem głów-

nym tej instytucji oraz ewentualne sumy niewłaściwie zapłacone ubezpieczonym, a potrącone w następnym okresie z list płac — w korespondencji z kontem np. 173 wzgl. kontem kasy (100).

Pytanie: Przedsiębiorstwo (handlu detalicznego) przeprowadziło w dzierżawionym obiekcie (sklepie) inwestycje, finansując ją z bezzwrotnych środków na inwestycje. Zgodnie z umową dzierżawną zawartą z właścicielem (sklepu) — przedsiębiorstwo potrąca stopniowo od sumy czynszu koszt dokonywanych inwestycji. Czy sumy te powinny być odprowadzane na rachunek amortyzacji i gdzie należy sumy te księgować w kl. 4?

Odpowiedź: Zgodnie z wyjaśnieniem Min. Finansów (pismo FI 12798/II/51) z uwagi na fakt, że nakłady inwestycyjne tego rodzaju ewidencjonowane są u inwestora, kwoty potrącone od właścicieli obiektów z czynszu płaconego za dzierżawę tych obiektów winny być (zarówno w r. 1951, jak i w r. 1952) odprowadzane na rachunek amortyzacji. W związku z tym należy w przedsiębiorstwie tą kwotą obciążyć gr. 47 a nie 46 JPK.

Pytanie: W jaki sposób należy zaksięgować w przedsiębiorstwie nieodpłatne przejęcie jednego z warsztatów tego przedsiębiorstwa przez inne nowo utworzone?

Odpowiedź: W oparciu o protokół zdawczo-odbiorczy sporządzany na dzień przekazania warsztatu należy za wszelkie aktywa przekazane (maszyny, urządzenia, budynki, materiały, wyroby itp.) uznać odpowiednie konta aktywne, a obciążać fundusz statutowy a za wszelkie przejmowane pasywa (np. amortyzacja) obciążyć odpowiednie konta i uznać rachunek funduszu, zgodnie z Zarządzeniem Przewodniczącego PKPG z dnia 23.XII. 1949 (Biuletyn Fin. PKPG Nr 10/1949) oraz uchwałą Prezydium KERM z dnia 5.IV. 1950 (Monitor Polski A-47, poz. 532/1950). Przejęcie tego rozwiązania winno być uzgodnione z jednostką nadrzędną.

Pytanie: Czy odsetki od kredytu inwestycyjnego pokrywane są zawsze ze środków inwestycyjnych czy też mogą być pokrywane i ze środków obrotowych?

Odpowiedź: Ministerstwo Finansów pismem Nr FI 13457/II/51 wyjaśniło że zgodnie z obowiązującą zasadą odsetki płatne w ciągu roku, w którym została udzielony kredyt inwestycyjny pokrywane są ze środków inwestycyjnych, natomiast odsetki od kredytów uzyskanych w latach poprzednich — pokrywane są ze środków obrotowych.

Pytanie: Czy w zbiorczych sprawozdaniach rachunkowych zyski i straty poszczególnych przedsiębiorstw mogą być saldowane?

Odpowiedź: W okresowych zbiorczych sprawozdaniach rachunkowych w pozycji „wynik działalności“ wykazuje się straty i zyski w oddzielnych sumach; saldowanie strat i zysków w ogólny wynik jest niedopuszczalne z uwagi na tok rozliczeń z Budżetem Państwa, jak i potrzeb analizy.

Pytanie: Przedsiębiorstwo w roku 1950 stosowało bpk oparty o jednolity plan kont dla przemysłu; od 1 stycznia 1951 roku jest finansowane z budżetu. Czy istnieją przepisy normujące sprawę przejścia z JPK na księgowość budżetową?

Odpowiedź: Przepisy takie zawarte są w piśmie Departamentu Księgowości Ministerstwa Finansów Nr KS 9256/21/51, które ustala m. in. zasady:

- księgowej ewidencji operacji likwidacyjnych,
- sporządzania bilansu i rachunku wyników po zakończeniu likwidacji,
- przeniesienia nie podlegających likwidacji składników majątkowych i zobowiązań z księgowości likwidacyjnej do księgowości budżetowej,
- księgowej ewidencji składników majątkowych i zobowiązań nie przekazywanych do księgowości budżetowej,
- rejestracji źródła pokrycia kosztów likwidacji itp.,

w odniesieniu do jednostek operacyjnych (w roku 1950) jak i finansowanych w tym roku (1950) z rachunku narzutów administracyjnych.

Wykonawstwo inwestycyjne

Pytanie: Gdzie należy księgować koszty rusztowania zużytego jednorazowo na jednej budowie?

Odpowiedź: Koszty rusztowania zużytego jednorazowo na jednej budowie księguje się poprzez konta rodzajowe nakładów w kl. 4 na koszt ogólny budowy (konto 7004).

Pytanie: Jak należy księgować przesunięcie materiałów pomiędzy Zarządami Budowlanymi?

Odpowiedź: Sposób księgowania uzależniony jest od organizacji księgowości materiałowej; o ile np. Zjednoczenie nie prowadzi centralnej księgowości materiałowej a Zarząd Budowlany X jest na ograniczonym rozrachunku gospodarczym to w Zarządzie Budowlanym X księgowania przebiegają następująco:

1. Wydanie materiału przez Zjednoczenie: Wn kl. 3 Materiały Ma 16 — Rozliczenie Zarządu ze Zjednoczeniem.
2. Przesunięcie materiałów z Zarządu X do Zarządu Y (na polecenie Zjednoczenia): Wn 16 — Rozliczenie Zarządu ze Zjednoczeniem Ma kl. 3 — Materiały.

Pytanie: Gdzie księgować wynagrodzenie junaków SP i pracowników innych przedsiębiorstw?

Odpowiedź: Wynagrodzenia tego rodzaju obciążają:

1. konto 4005 — „Podwykonawcy“, jeśli została zawarta umowa zgodnie z obowiązującymi przepisami (Monitor Polski z r. 1951 Nr A-18, poz. 238 oraz Nr A-24, poz. 312),
2. gr. 44 — „Usługi obce“, jeśli są to usługi obce osób trzecich nie będących podwykonawcami, ani też nie opłaconych z funduszu płac,
3. gr. 41 — „Robocizna i świadczenia dla robotników“ jeśli zapłata następuje w ciężar płac.

Pytanie: Czy zapłatę furmanom księguje się na konto podwykonawcy, czy też na kl. 4?

Odpowiedź: Zapłatę furmanom księguje się:

1. na pgr. 443, jeżeli dotyczy tylko transportu,
2. na pgr. 449 i 443, jeżeli dotyczy transportu i innych prac (np. odgruzowania),
3. na konto 4005 podwykonawcy, o ile została zawarta umowa zgodnie z obowiązującymi przepisami (patrz wyżej).

WSPÓŁZAWODNICTWO — MECHANIZACJA — RACJONALIZACJA

Zastosowanie parawidów do ewidencji materiałów

Kol. I. Aseńko opracował i zastosował metodę ewidencji materiałów przy pomocy tzw. parawidów. Podobnie do znanych metod A. Schiemera i Saldoteki, ciężar zagadnienia przenoszony jest na właściwe wystawianie przez kalkę odpowiedniej ilości egzemplarzy dowodów, (np. pobrania materiałów) nazywanych przez autora parawidem, które następnie odpowiednio łączone i sklejone składają się na zapisy kont i zestawień.

Podsumowanie sklejonych parawidów i zamknięcie kont — przy pomocy parawidów zamykających — zezwala z kolei sporządzić obrotówki.

Zastosowanie tej metody ogranicza ilość wystawianych dowodów i zezwala na uniknięcie błędów, powstających przy przepisywaniu.

Należy przy tym zwrócić uwagę, że nie zawsze parawid da się zastosować jako dokument pierwotny, bowiem zgodnie z założeniem, winien on być wypełniony jednorazowo w całości, utrudnione jest zatem jego stopniowe uzupełnianie (np. wydział podaje ilość zapotrzebowaną, magazyn — ilość wydaną, księgowość materiałow — cenę itp.).

Zastosowanie tej metody w wielu wypadkach powinno przyczynić się do znacznego skrócenia czasu pracy i lepszego wykorzystania personelu. Może ona także znaleźć duże zastosowanie przy sporządzaniu dowodów zbiorczych, np. rozchodu, obejmujących dane zawarte na kilku jednorodnych dokumentach źródłowych (np. ten sam materiał i cel zużycia) przy rozliczaniu robocizny dla ustalenia zarobków, sporządzenia arkusza rozliczeniowego kosztów i kalkulacji.

Redakcja

Ewidencja materiałów jest w wysokim stopniu pracochłonna, w konsekwencji czego tu przede wszystkim tkwi nadal główny powód opóźniania się sprawozdań okresowych i zamknięć rachunkowych. W poszukiwaniu środków zaradczych na ten stan rzeczy podpisany wypracował technikę ewidencji przy pomocy „parawidu“.

1. Formularze formatu A4, wydrukowane na papierze

w kilku różnych kolorach, zostają w ustalonym porządku kolorów połączone w komplety (zawierające od 3 do 5 formularzy, w zależności od potrzeb).

Każdy formularz (z wyjątkiem ostatniego) jest podzielony perforacją na 6 pasków papieru, czyli na 6 karteczek o wymiarach 21 × 5 cm. Tym to pojedynczym paskom papieru, zaopatrzonym w odpowiedni nadruk, daliśmy miano — p a r a w i d.

Parawid Nr	Nazwa materiału	Symbol mater.	Jedn.	Ilość	V	Cena jedn.	Wartość
Odbiorca i adres			Odbiór (pokwitowanie)				
			Nr zapotrzebow.				
			Wymiar				
Uwagi:		Data	Specyf.			dn.	podpis

Parawidy są wystawiane przy zastosowaniu kalki, tak, że zapisy na karteczkach parawidowych w danym komplecie są i d e n t y c z n e. Zastosowanie kalki czerwonej, obok kalki zwykłej, daje na parawidzie — tam, gdzie zachodzi tego potrzeba — „cyfry czerwone“, a więc przyszłe pozycje „pomniejszające“ (negatywne). Schematyczny nadruk dzieli płaszczyznę parawidu na (a) wiersz górny, w którym zostaną wpisane najważniejsze dane, oraz (b) część dolną — na wpisy drugoplanowe. Ponadto nadruk wskazuje co i gdzie należy wypisać, decydując przez to o rozmieszczeniu wpisów na określonym miejscu.

Ostatni parawid w składance (zazwyczaj 5. egzemplarz) nie jest perforowany. Po dokonaniu zapisów i po usunięciu z bloku wszystkich egzemplarzy perforowanych pozostanie w oprawie tylko ostatni formularz, tworzący dziennik parawidowy. W określonych terminach należy jego zapisy dodać (zarówno ilość jak i wartość), a następnie zamknąć. W tym celu

nakleja się pod ostatnią pozycją dziennika jednokartkowy parawid zamykający (karteczka szerokości 3 cm, wyróżniająca się od zwykłych parawidów odmiennym kolorem papieru i brakiem nadruku) i wypisuje się na nim sumy z taśmy maszyny do dodawania. Sumy te stanowią zasadnicze liczby kontrolne, z którymi musi się później zgodzić końcowa suma obrotówki.

Wyrwane z bloku wypełnione arkusze perforowane, po ich rozdzieleniu na pojedyncze parawidy, stanowią gotowy element prowadzonych ewidencji.

2. Każdy parawid dolnym swym brzegiem może być przyklejony do sztywniejszej nieco podkładki. Jeżeli to przyklejenie będzie wykonane dachówkowato, tak by górny brzeg parawidu padł mniej więcej na linię zaznaczoną drukiem na poprzednim parawidzie, w polu widzenia zostanie tylko wiersz górny. Tym sposobem kolejno, wiersz po wierszu, z uprzednio wypisanego elementu powstanie normalny zapis, z tekstem

słownym i cyfrowym. Dane cyfrowe zostają wówczas uszeregowane w kolumny, które mogą być dodane, a taśma kontrolna maszyny liczącej dołączona do prowadzonej ewidencji. W ten sposób, niejako z gotowych elementów, powstaje jedna strona konta, względnie kilka ewidencji, ujmowanych w rozmaitych przekro-

jach. Z jednego kompletu identycznych w brzmieniu parawidów mogą być prowadzone ewidencje w różnych miejscach, jak i w różnych formach. Kolor karteczki oraz wypisana na niej nazwa lub symbol wskazuje, czy dany parawid został odniesiony do właściwej ewidencji.

Parawid Nr 18	Nazwa materiału Papa smolowcowa	Symbol mater. 0/326-3	Jedn. m ²	Ilość 47	v	Cena jedn. 1,65	Wartość 66,00
Odbiorca i adres	P.P.B. Br 9 bud. 19/51						
	O d b i ó r (p o k w i t o w a n i e)						
29	Papa smolowcowa	0/326-3	m ²	Nr zapotrzebow. 100		1,65	165,00
7	Papa smolowcowa	0/326-3	m ²	60		1,65	99,00
7	Papa smolowcowa	0/326-3	m ²	200			330,00

3. Poszczególne konto, zawierające naklejone parawidy, należy podliczyć i zamknąć, a z wszystkich kont przygotować obrotówkę. W tym celu nakleja się na konto trzykartkowy parawid zamykający i wypisuje się na nim przez kalkę odnośne sumy miesięczne z taśmy maszyny do dodawania (ilość i wartość). U dołu parawidu zamykającego podaje się sumy z poprzedniego okresu, po czym wyprowadza się sumy końcowe, przedstawiające dane za cały okres. Po wypisaniu parawidu zamykającego zrywa się dwie pierwsze karteczki i tworzy się z nich dwie obrotówki:

1. miesięczną

— przez dachówkowate klejenie z góry na dół, w polu widzenia są wówczas tylko pierwsze wiersze z sumami miesięcznymi,

2. okresową

— przez dachówkowate klejenie z dołu do góry, w polu widzenia są wówczas tylko trzecie wiersze (ostatnie) z sumami okresowymi.

Sumy każdej obrotówki należy dodać i zamknąć obrotówkę parawidem zamykającym. Jego sumy powinny być zgodne z sumami parawidu zamykającego odpowiedni dziennik parawidowy (nieperforowane parawidy pozostające w bloku).

Lipiec	Papa smolowcowa	300,00	495,00
Lipiec	Cement	3.000,00	333,00
Lipiec	Szko lagrowe	151,14	1.314,92
Lipiec	Gips sztukatorski	150,00	39,00
Lipiec	Farba biała	150,00	2.376,00
Lipiec	Gwoździe	75,00	100,50
Lipiec	Obrotówka	3.836,14	4.658,42
	Dziennik parawid	3.836,14	4.658,42

4. Technika parawidowa może być z korzyścią zastosowana w rachunkowości do tych wycinków pracy, w których jeden i ten sam zapis należy powtórzyć w kilku różnych ewidencjach, a więc przede wszystkim w ewidencji materiałowej. Na tym odcinku parawid był już stosowany w budownictwie w następujący sposób:

Samodzielnie bilansująca Baza Zaopatrzenia zaopatrza w materiały budowlane kilkaset Budów, prowadzonych przez kilka Oddziałów. W tym układzie po-

wiązane ze sobą ewidencje materiałowe są prowadzone w trzech następujących miejscach:

1. Baza Zaopatrzenia — Rozchód materiałów,
2. Budowa — Przychód materiałów,
3. Oddział — Ewidencja kontrolna materiałów na budowie.

Parawidy są wystawiane przez Bazę i Oddział, natomiast Budowa ich nie wystawia. Magazynier na Budowie przygotowuje kartotekę przychodu materiałów z gotowych elementów, jakimi są nadesłane mu parawidy.

Baza Zaopatrzenia wystawia 5 - kartkowy parawid rozchodowy z przeznaczeniem:

Bez.	Miejsce wykorzystania	Sposób wykorzystania
1	Baza Zaopatrzenia	Kartoteka materiałowa Bazy — Ct.
2	Budowa	Kartoteka materiałowa na budowie — Dt.
3	Budowa — Oddział	Po pokwitowaniu przez magazyniera na budowie — w Oddziale jako pokwitowany element karty kontrolnej odnośnej budowy.
4	Baza — Oddział	W Bazie jako szczegółowy załącznik do faktury — w Oddziale jako materiał kontrolny do konfrontacji z kartą kontrolną odnośnej budowy.
5	Baza Zaopatrzenia	Dziennik rozchodu — suma kontrolna i podstawa do wykłegowania (w łącznej sumie) rozchodów materiałów na koncie finansowym.

Oddział wystawia 3 - kartkowy parawid przychodowy (o innym nadruku i innych kolorach papieru) na wszystkie zakupy lokalne, tj. dokonane bądź przez kierownika budowy, bądź przez wydział zaopatrzenia Oddziału — z przeznaczeniem:

Bez.	Miejsce wykorzystania	Sposób wykorzystania
1	Budowa	Kartoteka materiałowa na budowie — Dt
2	Oddział	Karta kontrolna budowy
3	Oddział	Dziennik zakupów lokalnych

Ponadto na przesunięcie materiału z jednej budowy na drugą Oddział wystawia z oddzielnego bloku 5 - kartkowy parawid rozchodowy — z przeznaczeniem:

Frz.	Miejsce wykorzystania	Sposób wykorzystania
1	Budowa przekazująca parawid czerwony	Kartoteka materiałowa na budowie przekazującej — Ct (cyfry czerwone)
2	Oddział parawid czerwony wystawiony przez kalkę czerwoną	Karta kontrolna budowy przekazującej — uznanie Ct (cyfry czerwone)
3	Budowa przejmująca	Kartoteka materiałowa na budowie przejmującej — Dt
4	Oddział	Karta kontrolna budowy przejmującej — obciążenie — Dt
5	Oddział	Dziennik przesunięć materiałowych — materiały przekazane z budowy na budowę

Po odpowiednim rozprowadzeniu ww. parawidów mamy z identycznych elementów:

A. Na budowie.

a) kartotekę materiałów otrzymanych przez budowę, prowadzoną poszczególnymi artykułami,

b) wskazanie na podstawie koloru karteczki parawidowej — czy materiał pochodzi z zaopatrzenia centralnego, czy też z zakupu lokalnego,

c) wskazanie jakie materiały (np. przy zakończeniu robót) zostały przekazane i dokąd (na jaką budowę),

d) gotowe pokwitowanie, które po podpisaniu na budowie przez magazyniera jest kierowane do oddziału na dowód przyjęcia odnośnego materiału i służy tam jako element karty kontrolnej prowadzonej w oddziale,

e) łatwą kontrolę poprawności ewidencji prowadzonej na budowie, gdyż obrotówka kartoteki materiałowej na budowie musi dać sumę zgodną z kartą kontrolną odnośnej budowy,

f) łatwą kontrolę ruchu materiałów, powinna bowiem zachodzić zgodność pomiędzy przychodem materiałów na budowie a rozchodem materiałów w Bazie Zaopatrzenia; okoliczność ta zmusza do reklamowania i ujawnienia braków, wynikłych z mank, zniszczeń w drodze itd., co ma duże znaczenie dla oszczędnej gospodarki materiałowej.

B. W Oddziale.

a) kartę kontrolną odnośnej budowy, z możliwością jej rozdzielania na kilka oddzielnych ewidencji (np. materiały podstawowe, narzędzia, odzież ochronna),

b) wskazanie na karcie kontrolnej, na podstawie koloru karteczki parawidowej, źródła zaopatrzenia,

c) wskazanie na karcie kontrolnej czerwonym wpisem jakie materiały zostały przekazane na inną budowę.

C. W Bazie Zaopatrzenia.

a) kartotekę materiałową — strona rozchodów,

b) szczegółowe załączniki do faktur, które wówczas ograniczają się do przytoczenia numerów parawidów (od Nr . . . , do Nr . . .) i ich łącznej sumy,

c) podstawę do wyksięgowania sumy łącznej rozchodów materiałów (sumy dziennika parawidowego) z konta finansowego.

5. Zastosowanie parawidów przy szczegółowym rozpracowaniu techniki ich wykorzystania pozwala osiągnąć poważne korzyści. Polegają one na:

a) łatwej i precyzyjnej kontroli,

b) dowodowości leżącej w samej ewidencji,

c) uproszczeniu i ułatwieniu czynności ewidencyjnych i manipulacyjnych.

Łatwość kontroli oraz jej precyzja wynika, z identyczności zapisu, dokonanego na parawidzie (przebitka), jako też z możliwości ścisłego określenia końcowych sum prowadzonych ewidencji na podstawie danych jednego lub kilku dzienników, względnie innych ewidencji. Jeśli prowadzone ewidencje nie wychodzą na poprawne sumy, rozporządza się szczegółowym materiałem, przy pomocy którego można nawet „na odległość“ wyszukać i skorygować niedokładności.

Z tego też powodu każda ewidencjonująca komórka jest nastawiona na wykrycie błędu (złe ceny jednostkowe, błędne iloczyny, w złym miejscu postawiona kropka dziesiętna itp.), który następnie jest korygowany również przy pomocy parawidu.

Dowodowość leży w pokwitowaniach znajdujących się w dolnej części parawidu. I tak może się tam znajdować podpis przewożącego materiał, jak również i magazyniera odbierającego materiał na budowie. W wielu przypadkach oddzielne dowody są zbędne, odpada więc potrzeba ich wystawiania, gdyż sporadycznie podnoszone wątpliwości można wyjaśnić i ustalić już na podstawie danych samego parawidu.

Uproszczenie prac wypływa z wypisan'a przez kalkę od razu tylu egzemplarzy, ile ich będzie potrzeba do przyszłych ewidencji. Wystarczy więc powierzyć wykwalifikowanej osobie wypisywanie dowodów (wzgl. sprawdzić poprawność ich wystawienia) a osiąga się poprawność wszystkich elementów ewidencji, niezależnie od miejsca jej prowadzenia. Pozwala to wykorzystać personel o niższych kwalifikacjach do prowadzenia niektórych ewidencji; wydajność pracy tego personelu jest przy klejeniu parawidu o wiele większa niż przy dokonywaniu zapisów metodą zwykłej przebitki. Zapis dokonywany przez naklejenie gotowego elementu zwalnia od pracy najtrudniejszej i usuwa możliwość pomyłek, sprowadzając pracę tylko do odniesienia parawidów na właściwe miejsce i ich poprawnego podsumowania.

Usprawniamy analityczną ewidencję towarów

Nawiązując do dyskusji, dotyczącej uproszczeń organizacyjnych w zakresie ewidencji obrotu materiałowego i towarowego, jaka rozwija się na łamach Biuletynu BOR*), zamieszczamy poniżej artykuł kol. P. Karlińskiego — Łódź, omawiający możliwości likwidacji kartoteki ilościowo - wartościowej towarów oraz połączenia szeregu — oddzielnie dotychczas sporządzanych — zestawień.

Powyższa metoda, stosowana od kilku miesięcy w szeregu placówek jednej z central handlowych, polega na prowadzeniu książki obrotu towarowego, w której wycenia się wyprowadzone na podstawie kartoteki ilościowej obrotu i wyprowadza stany końcowe.

Dane książki obrotu towarowego umożliwiają uzgodnienie kartoteki ilościowej z saldem konta syntetycznego „Towary“.

Wprawdzie autor nie precyzuje bliżej niektórych szczegółów technicznych, uzależniając rozwiązanie ich od potrzeb organizacyjnych danej jednostki, albo też podaje niektóre z nich w formie alternatywnej, niemniej jednak przedstawia jedną z uproszczonych metod ewidencji towarów, będącej wyrazem tendencji szukania nowych, bardziej ekonomicznych dróg w pracy księgowości materiałowej (towarowej).

Redakcja

Celem usprawnienia pracy na odcinku analitycznej ewidencji towarów podaję kilka wniosków, które przyczynić się mogą do usprawnienia rachunkowości, jak również do osiągnięcia oszczędności w pracy ludzkiej i zużyciu materiałów.

Aby ustalić, na czym mają polegać usprawnienia, przytaczam w skrócie dotychczasowy system opracowania i obiegu dowodów jak też sposób prowadzenia urządzeń analitycznych.

Poszczególne komórki organizacyjne pionu operatywno-handlowego i finansowo-rachunkowego wykonują następujące prace związane z ewidencją obrotu i stanu towarowego:

1. referat zakupu i sprzedaży:
  - a) wystawia zlecenia sprzedaży
  - b) prowadzi kartotekę dyspozycyjną (ilościowo)
  - c) sprawdza faktury dostawców i prowadzi kontrolę wykonania planu dostaw wg asortymentów (ilościowo i wartościowo),
  - d) wystawia faktury,
  - e) sporządza dzienny raport zakupu i sprzedaży z ciągłością miesięczną (wartościowo),
  - f) opracowuje inne dokumenty sprawozdawcze;
2. magazyn:
  - a) wystawia dowody przychodowe
  - b) sporządza protokoły strat
  - c) prowadzi kartotekę ilościową
  - d) prowadzi wywieszki towarowe
  - e) sporządza analityczne raporty miesięcznego obrotu i remanentu wg asortymentu grup i działów towarowych (ilościowo),
  - f) wykonuje inne prace związane z wydawaniem, przyjmowaniem i przechowywaniem towaru;
3. planowanie i statystyka:
  - a) sporządza na podstawie faktur miesięczne zestawienia lub arkusze zbiorcze obrotów i sald wg asortymentu i grup towarowych w rozbiciu na grupy odbiorców,
  - b) opracowuje odnośne sprawozdania;
4. rachunkowość:
  - a) prowadzi konto syntetyczne „Towary“ na podstawie raportów zakupu i sprzedaży (patrz p. 1 lit. e)*

b) prowadzi kartotekę ilościowo - wartościową wg magazynów lub osób materialnie odpowiedzialnych

c) prowadzi obrotówki dla kart ilościowo - wartościowych.

Należy zaznaczyć, że z wyżej przytoczonej dokumentacji i urządzeń korzystają tylko te komórki, które je opracowują, natomiast wzajemne powiązanie i korzystanie z tych danych przez inne komórki następuje tylko częściowo.

Przyczyną tego stanu jest to, że poszczególne komórki opracowują potrzebne im dane z dokumentów wzgl. korzystają częściowo z nieuzgodnionych danych innych komórek z uwagi na zaległości w księgowaniu.

Wystawiane zlecenia sprzedaży, które dotychczas służą jako dowody wydania towarów, mają charakter dowodów tymczasowych, gdyż zadysponowane artykuły nie zawsze mogą być wydane z magazynu z powodu ich braku lub też wydawane w innych ilościach niż to podano w zleceniu. Również często zdarza się, że faktury sprzedaży nie wystawia się w tymże dniu, z powodu specyficznych warunków pracy, bądź też rozmieszczenia magazynów w dużych odległościach od biura. Dlatego też zlecenia są korygowane w czasie wydawania towaru pod względem ilości, a następnie przekazywane do wyceny i wystawienia faktury.

Kartoteka dyspozycyjna dostarcza informacji o posiadanych zapasach towarowych, którymi sprzedawca może dysponować w danej chwili. Zapisów w niej dokonuje się z chwilą wydania dyspozycji, a następnie na podstawie zwróconego zlecenia koryguje je po wydaniu towaru.

Raporty zakupu i sprzedaży (p. 1 lit. e) są przesyłane wraz z odnośnymi dowodami do księgowości, służąc jako podstawa do księgowania w kartotece głównej.

Analityczne raporty obrotów i remanentów (p. 2 lit. e) stanowią materiał informacyjny i kontrolny dla jednostki nadrzędnej. Na ich podstawie kontroluje się obroty i remanenty, jak również wydaje dyspozycje odnośnie upłynnienia nadmiernych zapasów.

Prowadzona dotychczas kartoteka ilościowo-wartościowa miała na celu kontrolę prawidłowości zapisów: kartoteki ilościowej pod względem ilości i kont syntetycznych co do wartości. Kontrola prawidłowości księgowania w samej kartotece ilościowo - wartościowej

*) Porównaj artykuły: Nr 9 — „Uproszczona ewidencja towarów“; Nr 10 — „O uproszczeniach w księgowości materiałowej“, a ponadto Nr 7 „Uproszczona ewidencja zapasów materiałowych“.

dokonywana jest przez przemnażanie ilości przez cenę jednostkową.

Chociaż kartoteka ilościowo - wartościowa była dotychczas ważnym czynnikiem kontroli obrotów i stanu magazynów, jak również kontroli prawidłowości wystawianych faktur (pod względem ceny i działań arytmetycznych), to jednak z uwagi na ciągle zaległości, dane te otrzymywano z opóźnieniem i były one często nieaktualne.

Dlatego też kartotekę ilościowo - wartościową można zastąpić przez dokładne prowadzenie kartoteki ilościowej i obrotówki (książki obrotu towarowego), jak również staranne opracowywanie dowodów.

W jakim kierunku zmierzają usprawnienia?

Wydaje się, że szereg wspomnianych dowodów i urządzeń analitycznych można by zlikwidować wzgl. połączyć pewne czynności, uzyskując przy współpracy poszczególnych służb — dobre rezultaty.

Tak na przykład można:

a) zlecenia sprzedaży połączyć z fakturą, dając mu nazwę „zlecenie - faktura“. Ilość wystawianych jedno razowo egzemplarzy będzie uzależniona od organizacji przedsiębiorstwa,

b) znieść kartotekę ilościowo-wartościową, zastępując ją kartoteką ilościową i książką obrotu towarowego (obrotówką),

c) połączyć analityczny raport obrotów i remanentów z obrotówką. Sposób opracowania tych urządzeń jak i zawarte w nich dane są identyczne, z tą jednak różnicą, że obrotówkę prowadzi się na zasadzie ciągłości, a raport sporządza się miesięcznie.

Sposób stosowania proponowanych uproszczeń polega na tym, że zlecenie - faktura wystawia referat zakupu i sprzedaży, który wypełnia nagłówkę, jak również nazwy towarów i ilości zadysponowane.

W tym wypadku zlecenie - faktura winna zawierać w kolumnie „ilość“ dwie rubryki o nazwach „Ilość zadysponowana“ i „Ilość wydana“. Magazyn po otrzymaniu zlecenia - faktury sprawdza ilości zadysponowane ze stanem kartoteki lub faktycznym i wypełnia rubrykę „Ilość wydana“.

Po takim uzupełnieniu, magazynier pozostawia u siebie kopię zlecenia - faktury do czasu przygotowania i wydania partii towaru, a pozostałe przekazuje niezwłocznie do referatu zakupu i sprzedaży celem dokonania wyceny.

Po otrzymaniu towaru odbiorca kwituje jego odbiór na wycenionych kopiach zlecenia-faktury, zwróconych w ciągu tego czasu do magazynu przez referat zakupu i sprzedaży.

System ten przyspiesza wystawianie faktur i inkaso należności oraz zmniejsza wkład pracy dzięki zlikwidowaniu odrębnych zleceń.

Obieg zleceń - faktur oraz ilość potrzebnych egzemplarzy uzależniona jest od struktury organizacyjnej przedsiębiorstwa.

Analityczne raporty obrotów i remanentów oraz obrotówki mogą być połączone, gdyż opracowuje się je w zasadzie na podstawie tych samych danych. Raporty obrotów i remanentów są sporządzane na podstawie kartoteki ilościowej magazynu, z podaniem przychodu, rozchodu i remanentów w okresach miesięcznych, a obrotówka jest opracowywana na podstawie kartoteki ilościowo - wartościowej, również z po-

daniem tych samych danych. Jedyną różnicą jest to, że wartość w raportach ustala się na podstawie cen jednostkowych, a w obrotówkach przyjmuje się ją wg kartoteki.

Rzecz oczywista, że przy tym systemie powstają różnice ilościowe i wartościowe, lecz nie zawsze są one uzgadniane.

Połączenie tych urządzeń i prowadzenie jednego zestawienia w formie książki obrotu towarowego, daje możliwość korzystania z jej danych poszczególnym służbom.

Książkę obrotu towarowego prowadzi się z podziałem na takie grupy i działy towarowe, jakie wymagane są w sprawozdawczości zainteresowanych służb.

Ogólna wartość wykazana w książce obrotu towarowego porównywana jest z saldem konta syntetycznego „Towary“.

Dla osiągnięcia tego konieczne jest prowadzenie kartoteki ilościowej z większą niż dotychczas dokładnością; po każdym zapisie należy uzgodnić podstawowe dane, podane w dowodzie z danymi figurującymi na koncie. Ponadto wystawiane karty ilościowe winny być zewidencjonowane w specjalnych rejestrach.

Kartoteka ilościowa może być prowadzona w 3 wariantach.

I wariant

Zapisów dokonuje się na podstawie oryginalnych dowodów o ciągłej numeracji. Przy każdej pozycji dowodu należy zamiast znakowania, oznaczającego zaksięgowanie danej pozycji, wpisywać na lewym marginesie numer karty, na której ta pozycja została zaksięgowana.

Sposób ten ułatwi kontrolę zapisów w razie niezgodności. Kontrola zapisów następuje dzięki wycenie zsumowanych obrotów (przychodu i rozchodu) oraz stanu w poszczególnych okresach. Po podsumowaniu i wysaldowaniu obrotów ilościowych za dany okres, sprawdza się czy stany końcowe wg kartoteki i książki obrotu towarowego są zgodne. Wyceny dokonuje się w książce obrotu towarowego, do której wpisuje się zsumowane obroty danego okresu, a następnie wycenia je, mnożąc ilości przez właściwą cenę. Po dokonaniu wyceny sumuje się otrzymane wartości i sprawdza ogólną wartość z saldem konta syntetycznego „Towary“.

Ogólna wartość, otrzymana z wyceny obrotu i stanu, musi być w zasadzie zgodna z danymi konta syntetycznego „Towary“, wzgl. z danymi raportu o którym mowa w p. 1 lit. e.

Jeżeli wartość zostanie w ten sposób uzgodniona, oznacza to, iż wycena poszczególnych dokumentów, jak również zapisy w kartotece zostały dokonane prawidłowo. W wypadku niezgodności książki obrotu towarowego z kontem syntetycznym „Towary“, błędu należy szukać:

a) w wycenie przeprowadzonej w książce obrotu towarowego,

b) w wycenie poszczególnych dokumentów,

c) w zapisach kartoteki ilościowej.

Kontrola ta dokonywana jest w poszczególnych pozycjach, a odnośnie zapisów w kartotece ilościowej przez porównanie jej z zapisami wykazanymi na wywieszkach towarowych. Jest to co prawda ogromna

praca w wypadku zaistnienia błędu, jednak bezwzględnie mniejsza od pracy potrzebnej do prowadzenia kartoteki ilościowo - wartościowej.

II wariant

Kartotekę ilościową prowadzi się z podziałem na miesiące parzyste i nieparzyste. Stan na koniec każdego miesiąca przenosi się na następny miesiąc z kartoteki nieparzystej do parzystej i odwrotnie. Po zakończeniu miesiąca kartotekę przekazuje się do odpunktowania z dowodami i wpisania na ich podstawie wartości poszczególnych pozycji. Po takim uzupełnieniu sumuje się oddzielnie wartości i ilości, a następnie kontroluje przez wycenę ich zgodność (zsumowaną ilość mnoży się przez właściwe ceny). Umożliwia to jednocześnie kontrolę prawidłowości wystawiania faktur.

Jeżeli wartość, wynikająca z podsumowania poszczególnych pozycji, nie zgadza się z wartością otrzymaną z przemnożenia ceny przez ilość, wówczas szuka się błędu przez kontrolę wyceny poszczególnych pozycji w ten sam sposób. Porównanie tak obliczonej wartości z saldem konta syntetycznego „Towary“ następuje przy pomocy książki obrotu towarowego, do której wnosi się wartość z poszczególnych kont w okresach przyjętych do kontroli. Wpisanie wartości i powtórna kontrola, o czym wyżej wspomniano, mogą być dokonane ołówkiem na przeciwstawnej stronie karty*).

*) karty ilościowe, stosowane w jednostkach omawianej centrali handlowej, mają poniższy układ:

Magazyn		Grupa towarowa		Ewidencyjna cena detaliczna		Dane statystyczne							
		Nazwa artykułu		zł..... data.....									
				Rabat %									
Data	Nr dowodu	Dostawca		Rozchód		Stan	Data	Nr dowodu	Dostawca		Rozchód		Stan
		Odbiorca		Przychód	sprzedaż				przesunięcia i inne	Odbiorca		Przychód	
		Z przeniesienia							Z przeniesienia				

KORESPONDENCI PISZA

Rozszerzająca się akcja przyśpieszania terminów składania sprawozdań finansowych przynosi coraz liczniejsze zobowiązania pracowników księgowości różnych zakładów pracy.

Przytaczamy poniżej treść zobowiązania pracowników Cieszyńskich Zakładów Kartoniarskich w Cieszynie:

Podejmując hasło „skracamy terminy składania sprawozdań“ rzucone przez pracowników księgowości Drukarni Technicznej w Bytomiu, zobowiązujemy się skrócić termin sprawozdawczości finansowej z 25 na 19 każdego następnego miesiąca. Rozumiemy przez to, że bilanse miesięczne czy kwartalne sporządzimy w 19 dni i złożymy je w Centralnym Zarządzie w 20 dni po upływie miesiąca sprawozdawczego.

Wzywamy jednocześnie pracowników księgowości

Wartość odnoszącą się do ilości rozchodu, wpisuje się w rubryce przychodu a wartość dotyczącą przychodu w rubryce rozchodu. W tym przypadku ilości i wartości muszą być zapisane w odmiennych kolorach. Można też zastosować dla ewidencji ilościowej formularze kartoteki ilościowo - wartościowej, co upraszcza tok postępowania.

Zasada prowadzenia kartoteki podana w II wariantcie jest o tyle wygodniejsza, że nie hamuje prac w kartotece ilościowej, które powinny być prowadzone bieżąco.

Wycena kontrolowana jest na poszczególnych kontach w odniesieniu do każdej pozycji i dokumentu, przez co ułatwione jest wyszukiwanie błędów. Powyższa metoda jest jednak nieco bardziej pracochłonna niż wariant I.

III wariant

W magazynach zamiast kartoteki ilościowej prowadzi się kartotekę ilościowo - wartościową. System ten nie jest jednak wygodny, ponieważ wymaga więcej pracy niż prowadzenie kartoteki ilościowej, co spowodować może powstanie zaległości.

Z dniem 1 sierpnia br. zastosowano w niektórych placówkach naszej Centrali ewidencję towarów wg metod podanych w wariantcie I, co przyczyniło się do osiągnięcia dodatnich wyników. Obecnie kontynuuje się prace nad zastosowaniem metod, podanych w wariantcie II.

P. Karliński

Bielskich, Jeleniogórskich i Koszalińskich Zakładów Graficznych do podjęcia podobnych zobowiązań.

Cieszyn, 31.X.1951

R. Molin   W. Czendlik
P. Żyła   P. Rumak
J. Tomaszczyk   E. Sapin
E. Deraniec“.

Główny Księgowy Zjednoczenia Przemysłu Cukrowniczego Okręgu Lubelskiego pisze:

Niniejszym komunikuję, że zespół pracowników księgowości Cukrowni „Garbów“, podejmując apel kolegów z Cukrowni „Środa“ — skrócenia terminów składania sprawozdań, dnia 17 października br. złożył sprawozdanie finansowe (wzory P-20 do P-27) za III kwartał 1951 r.

Lublin, 18.X.1951

Główny Księgowy ZPC
Okręgu Lubelskiego
W. Gaworzewski

Materiały powinny przy tym być jednorazowo pobrane w ilościach wymienionych w rozdzielniku.

Materiały wydawane dodatkowo, tzn. nieprzewidziane w rozdzielniku wzgl. ilości pobrane ponad limit ustalony rozdzielnikiem dokumnetowane są dowodami Kw.

Odpowiedzi Redakcji

Jak wykazuje praktyka w wielu wypadkach przedsiębiorstwa stosują skomplikowane, wymagające dużego nakładu pracy i metody ewidencji materiałów, tzw. bezpośredniego zużycia, nabywanych za gotówkę i natychmiast przekazywanych wydziałom produkcyjnym.

I tak np. księgowania tych materiałów odbywają się każdorazowo na podstawie dowodów przyjęcia Pz oraz wystawianych jednocześnie dowodów Kw mimo, iż w rzeczywistości materiały te zazwyczaj w ogóle nie przechodzą przez magazyn. Jednocześnie księguje się indywidualnie każdy rachunek dostawcy. W wielu wypadkach zajmuje to 3—5 stron zapisów w dziennikach.

W odpowiedzi na dotyczące tego zagadnienia listy kol. F. Bojki — Kraków i A. Stasiaka — Kielce podajemy następujący sposób ewidencji zakupów materiałów „bezpośredniego zużycia“.

Z e s t a w i e n i e

materiałów bezpośredniego zużycia nabywanych za gotówkę.

Lp.	Data	Nr dowodu kasowego	Suma	Suma za dzień	Miejsce powstawania kosztów		
					6	7	itd.
1	2	3	4	5			

Zastosowanie zestawienia niżej podanego wzoru (wprowadzonego ew. na dzienniku tabelarycznym) pozwala na znaczne redukcje ilości wystawianych dowodów jak też ilości księgowania.

Do zestawienia wpisuje się poszczególne dowody (rachunki), dotyczące zakupu materiałów. Rachunki te winny na odwrocie posiadać:

1. Oświadczenie magazyniera (lub osoby upoważnionej do odbioru materiałów biurowych), że otrzymane materiały odpowiadają ilościowo i jakościowo danym, zawartym w rachunku; podpis magazyniera i data otrzymania materiałów.

2. Podpis osoby upoważnionej do pobrania materiałów i datę ich pobrania.

3. Określenie (symbol) miejsca powstawania kosztów, które należy obciążyć wartością pobranych materiałów.

W poszczególnych kolumnach zestawienia podaje się:

- kol. 1 — liczbę kolejnego zapisu,
- „ 2 — datę otrzymania rachunku,
- „ 3 — Nr dowodu kasowego (KW),
- „ 4 — sumę rachunku,
- „ 5 — łączną sumę rachunków za dany dzień,
- „ 6 i następne — wartość materiałów, obciążającą poszczególne miejsca powstawania kosztów.

Zestawienie sporządza bieżąco kasjer, wyprowadzając w końcu każdego dnia ogólną wartość zakupionych w danym dniu materiałów do kolumny 5.

Po upływie miesiąca sprawozdawczego podsumowuje się kolumny 4 do ostatniej włącznie. Prawidłowo

Po uzupełnieniu kolumny „cena“ i „wartość“ rozdzielnika księgowość materiałowa księguje rozchód miesięczny materiałów w kartotece ilościowo-wartościowej na podstawie sum kolumn 19 i 20.

Obciążenie poszczególnych miejsc powstawania kosztów następuje na podstawie sum w wierszu „Razem“.

wosć podliczeń kontroluje się przez porównanie sum, wynikających z podliczenia kolumn 4, 5 i 6 do końca, które muszą być sobie równe.

Na podstawie tego zestawienia dokonuje się księgowania:

a) dziennych:

Dt 14 — Analityczne konto zbiorcze (dostawcy gotówkowi)

Ct 100 — Kasa

dzienna wartość zakupów (kolumna 5),

b) miesięcznych:

Dt 320 — Analityczne konto zbiorcze (materiały bezpośredniego zużycia)

Ct 14 — Analityczne konto zbiorcze oraz

Dt 402 — Ct 320

miesięczna wartość zakupów.

Jednocześnie analityczna część zestawienia (kolumna 6 i następne) wykorzystywana jest dla uzupełnienia zbiorczego zestawienia zużytych w danym okresie materiałów.

W razie potrzeby podany schemat księgowania może być rozszerzony o zapisy na koncie 301 (Dt 301 Ct 14; Dt 320 Ct 301).

Kol. W. S., Kielce, zapytuje czy w wyniku dyskusji jaka miała miejsce na łamach Biuletynu BOR (nr 9, 10/51) ulegną zmianie druki KRK.

Po porozumieniu się z Centralą Wydawniczą Druków, która przejęła agendy po zlikwidowanym w międzyczasie Przedsiębiorstwie Druków i Przyborów Księgowych, wyjaśniamy, że tymczasowo utrzymane będą wzory druków w ich obecnej formie.

Jednocześnie wyjaśniamy, że na podstawie wyników dyskusji jak też materiałów, zebranych przez Biuro Organizacji Rachunkowości, Centrala Wydawnicza Druków przystąpiła do przepracowania niektórych wzorów celem lepszego dostosowania ich do potrzeb przedsiębiorstw. Ponadto podjęto też prace nad ujednoczeniem dalszych, stosowanych w przedsiębiorstwach druków, jak np. lista płacy.

Nowe wzgl. poprawione wzory będą sukcesywnie wprowadzane na rynek o czym powiadomimy Czytelników we właściwym czasie. Celem uniknięcia zakłóceń w pracy przedsiębiorstw w ciągu przyszłego roku prawdopodobnie będą drukowane zarówno nowe jak i stare wzory druków.

W związku z zapytaniami kol. W. Pyrza, Szczecin, M. M., Wrocław i Z. K., Rzeszów, odnośnie materiałów szkoleniowych, pomocnych dla poznania RPK dla handlu wewnętrznego na r. 1952 wyjaśniamy, że dotychczas — poza urzędowym komentarzem, ogłoszonym w Monitorze Polskim Nr A-72 inne materiały nie ukazały się drukiem.

W zatwierdzeniu znajdują się komentarze branżowe, stanowiące załącznik do branżowych planów kont. Ponadto w opracowaniu jest komentarz ogólny, który ukaże się nakładem Polskich Wydawnictw Gospodarczych.

Jednocześnie zwracamy uwagę Czytelników na książkę N. I. Iljina „Księgowość w handlu radzieckim“, zawierającą opisy szeregu rozwiązań, które znalazły zastosowanie w nowym RPK.

KRYTYKI I RECENZJE

M. Bakanow — Analiza bilansu i sprawozdań części przedsiębiorstw handlowych*)

Analiza działalności przedsiębiorstw handlowych jest ważnym narzędziem kontroli wykonania planów gospodarczych. Podstawowe jej zadania to:

1. badanie stopnia wykonania planu obrotu towarowego,
2. ustalenie stopnia wykonania planu kosztów obrotu towarowego i ich obniżenia,
3. badanie sytuacji finansowej przedsiębiorstw handlowych w celu ustalenia dalszych możliwości wzmocnienia zasad rozrachunku gospodarczego, zwiększenia rentowności oraz maksymalnego zmobilizowania rezerw wewnętrznych.

W rozdziale poświęconym omówieniu ogólnej charakterystyki metod analizy działalności gospodarczej — autor podaje źródła, z których czerpie się dane niezbędne dla przeprowadzenia analizy. W odniesieniu do danych planowanych są to plan handlowo-finansowy, składający się:

- a) z planu obrotu towarowego,
- b) planu zatrudnienia i płac,
- c) planu kosztów obrotu,
- d) z planu finansowego.

Dla sporządzenia zaś sprawozdania niezbędne są dane dotyczące:

- a) realizacji i zbytu,
- b) kosztów utrzymania sieci detalicznej, magazynów i składnic,
- c) bilans i rachunek wyników.

Właściwa analiza obejmuje analizę:

1. obrotu towarowego,
2. kosztów obrotu towarowego,
3. wskaźników finansowych.

Ze względu na rolę, jaką odgrywają koszty obrotu towarowego w całokształcie działalności przedsiębiorstwa zajmiemy się pokrótce omówieniem rozdziału poświęconego analizie kosztów. Niezależnie od tego, że koszty ulegają stałej obniżce — walka o dalsze ich obniżenie trwa. Dynamikę kształtowania się kosztów handlowych w porównaniu z rozmiarami obrotu uszala się na podstawie danych z kilku okresów (lat lub miesięcy).

Decydującymi czynnikami, wpływającymi na wysokość kosztów są: zmiana wielkości obrotu towarowego i zmiana struktury obrotu towarowego. Ujawnienie wpływu tych czynników zezwala dalsza analiza poszczególnych grup kosztów.

Najważniejszą grupę kosztów obrotu towarowego stanowią koszty osobowe i transportu. I tak na kształtowanie się wysokości kosztów osobowych wpływa:

- a) rozmiar i struktura obrotu towarowego,

*) Polskie Wydawnictwa Gospodarcze, Warszawa 1951, str. 116.

- b) liczba pracowników,
- c) wydajność pracy,
- d) stawki płac.

W określonej zależności od powyższych czynników znajduje się fundusz płac. Zależność tą obrazuje wzór:

$$FP = LP \times SP$$

gdzie FP — fundusz płac,

LP — liczba pracowników (sprzedawców),

SP — stawka płac (średnia),

Średnią ilość sprzedawców stanowi iloraz obrotu i normy pracy

$$LP = \frac{O}{n}$$

n — norma pracy.

Jeżeli do poprzedniego wzoru podstawimy w miejsce

$$LP = \frac{O}{n} \text{ to } FP = \frac{O}{n} \times SP$$

O — obrót towarowy

Podstawiając do tego wzoru odpowiednie liczby uszala się zależność funduszu płac (FP) od obrotu towarowego (O), stawki płacy (SP) i normy pracy (n).

Na wysokość kosztów transportu wywiera najpoważniejszy wpływ:

- a) zmiana wielkości obrotu ładunków,
- b) zmiana udziału poszczególnych rodzajów środków transportowych w przewozach,
- c) zmiana taryf przewozowych (transportowych).

Przy założeniu, że przedsiębiorstwo handlowe korzysta tylko z usług transportu obcego, zależność kosztów transportu od tych czynników przedstawia wzór:

$$KT = OL \times T$$

gdzie: KT — koszty transportu, OL — Obrót ładunków, T — średnia taryfa.

Przez podstawienie w tym wzorze liczb księgowości oblicza się w jakim stopniu oba te czynniki wpływają na przekroczenie planowanej wysokości kosztów.

Przeprowadzając dokładną i wnikliwą analizę nie można ograniczać się do analizowania jedynie głównych pozycji kosztów wzgl. pozycji, których planowany poziom został przekroczony. Należy również poddać dokładnej analizie te pozycje, w których osiągnięto obniżkę, by w ten sposób umożliwić dalszą ich redukcję.

Książka tłumaczona jest na ogół poprawnie, choć przekład nie jest wolny od drobnych usterek.

Nie pomniejsza to jednak wartości tej książki, która obok obszerniejszej pracy tego autora, napisanej wspólnie z prof. Taturem, stanowi cenną pomoc dla pracowników służb planowania, rachunkowości i kontroli handlu uspołecznionego. (H. K.).

Redakcja: BIURO ORGANIZACJI RACHUNKOWOŚCI, Warszawa, ul. Mazowiecka 11, tel. 8-53-81, 703-42.

Wydawca: POLSKIE WYDAWNICTWA GOSPODARCZE, Przedsiębiorstwo Państwowe.

Warszawa, ul. Poznańska 15, tel. 7-39-45.

Prenumerata i kolportaż: PPK „Ruch” — Warszawa, ul. Srebrna 12, tel. 804-20 Konto PKO I-15808

Warunki prenumeraty: kwartalnie zł 13,50, półrocznie zł 27,—, rocznie zł 54,—.

Zamówiono dn. 15.11.1951 Podpisano do druku dn. 29.11.51, Druk ukończono 3.12.1951.

Papier druk. sat. kl. VII/A1/60 gr. Nakład 17.200 + 55.

Zam. 533 Druk. „Prasa Demokratyczna” Warszawa, ul. Sniadeckich 16.

CENA ZŁ 4.50

2-B-46363